

**MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS**

DET MENINGSFULLA YRKESPRÅKET

En intervjustudie av erfarenheter av det språk som talas på den
arbetsplatsförlagda utbildningen

*The meaningful professional language. A study with interviews based on
experience from the discourse used at workplace training*

LINDA BERGSTRÖM

NATALIE EL-HAGE

Akademien för utbildning, kultur och
kommunikation
Svenska
Examensarbete i lärarutbildningen
Avancerad nivå
15 hp

Handledare: Gustav Bockgård
Examinator: Håkan Landqvist
Hösttermin 2014

MÄLARDALENS HÖGSKOLA
ESKILSTUNA VÄSTERÅS

Akademien för utbildning
kultur och kommunikation

EXAMENSARBETE
HSV407 15 hp
Hösttermin 2014

SAMMANDRAG

Bergström, Linda

El-Hage, Natalie

Det meningsfulla yrkesspråket. En intervjustudie av erfarenheter av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen

The meaningful professional language. A study with interviews based on experience from the discourse used at workplace training.

Årtal: 2014

Antal sidor: 51

Syftet är att synliggöra erfarenheter av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen inom två yrkesförberedande program på gymnasieskolan. Studien inriktar sig på att undersöka elevens förberedelse inför kommunikativa situationer i yrket samt att förmedla en bild av hur språket tillämpas på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Studien har utgått från tre olika urvalsgrupper: praktiksamordnare, yrkeslärare och elever inom två av gymnasieskolans yrkesförberedande program: Bygg- och anläggningsprogrammet samt Fordons- och transportprogrammet. Datainsamling har genomförts genom sju semistrukturerade intervjuer. I resultatet framkom att språket har betydande roll i elevens yrkesutveckling och framtida anställningsbarhet. På utbildningen ställs krav på att eleven genomför en språklig anpassning i mötet med branschen. Detta genom att tillägna sig ett fackspråk samt finna sig i en miljö med hård jargong. Samtliga involverade i elevens yrkesutbildning, såsom praktiksamordnare, yrkeslärare och yrkesutövarna ute i branschen fungerar som språkutvecklare. Av studiens resultat kan konstateras att skolan behöver finna strategier i samarbetet mellan skolans utbildning och den arbetsplatsförlagda utbildningen för att skapa förutsättning att både äga och nyttja sitt språk i syfte att kommunicera med människor i yrket.

Nyckelord: Yrkesspråk, språkutveckling, språkbruk, kommunikation, gymnasieskolan

Innehåll

SAMMANDRAG.....	2
1. Inledning.....	5
1.1 Syfte.....	6
1.2 Forskningsfrågor.....	6
1.3 Avgränsning.....	6
1.4 Begreppsdefinitioner	6
1.5 Disposition.....	7
2. Bakgrund och tidigare forskning.....	8
2.1 Samtal och Kommunikation	8
2.2 Språklig anpassning	9
2.3 Svordomar	11
2.4 Språk och identitet	11
2.5 Yrkesspråk	12
2.6 Skolans uppdrag	12
3. Metod och material.....	13
3.1 Studiens forskningsstrategi.....	13
3.2 Urval	14
3.3 Insamlingsmetod.....	14
3.4 Bearbetning av data	15
3.5 Studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.....	16
3.6 Forskningsetiska principer.....	17
4. Resultatredovisning	18
4.1 Praktksamordnare	18
4.1.1 Praktksamordnarens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket.....	18
4.1.2 Praktksamordnarens erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen	20
4.2 Yrkeslärare.....	21
4.2.1 Yrkeslärarens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket.....	21
4.2.2 Yrkeslärarens erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen.....	25

4.3 Elever.....	26
4.3.1 Elevens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket	26
4.3.2 Elevens erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen	28
4.4 Sammanfattning av studiens resultat	31
5. Analys av insamlade data	32
5.1 Anpassning	32
5.2 Hård jargong och fula ord.....	34
5.3 Yrkesspråk	35
5.4 Kvinnor inom branschen	36
6. Diskussion, slutsatser, språklig relevans och fortsatt forskning.....	37
6.1 Resultatdiskussion och slutsatser.....	37
6.2 Metoddiskussion.....	40
6.3 Pedagogisk och språklig relevans samt fortsatt forskning.....	40
Referensförteckning	42
Bilaga 1: Missivbrev Bygg- och anläggningsprogrammet.....	44
Bilaga 2: Missivbrev Fordons- och transportprogrammet	46
Bilaga 3: Intervjuguide praktiksamordnare.....	48
Bilaga 4: Intervjuguide yrkeslärare	49
Bilaga 5: Intervjuguide elev	50

1. Inledning

Språket är en viktig förutsättning för människans möjligheter att socialisera med andra människor och verka i samhället som medborgare. Språket ger oss möjligheter att lyssna, tala och förstå. Den ger oss möjlighet att samtala med andra och kommunikationen är enligt Allwood (1986:1) den viktigaste förutsättningen i utvecklingen av den individuella människan och samhället. Utvecklingen av språket och kommunikationen hos den enskilda individen sker till stor del genom närvaro i sociala sammanhang med andra människor. Norrby och Håkansson (2010:31–34) menar att vi utvecklar en identitet i sociala sammanhang och att vi finner gemenskap i grupper av människor exempelvis genom vårt sätt att tala. Detta leder till att människan ackommoderar, anpassar sig språkligt till den grupp i det sociala sammanhang som hen befinner sig i.

Enligt läroplanen för gymnasieskolan, Gy 11 (2011:6), är skolans uppdrag att förmedla kunskaper och möjliggöra förutsättningar för eleverna att utveckla egna kunskaper, och samtidigt skapa utveckling för eleverna att bli ansvars-kännande och aktiva samhällsmedborgare. Skolan ska också överföra värden och arbeta med förberedelse inför elevernas framtida arbete. På både Bygg- och anläggningsprogrammet och Fordons- och transportprogrammet på gymnasieskolan ställs examensmål upp för eleven. I dessa examensmål finns avsnitt som behandlar kommunikation och yrkesmässigt språkbruk som en del i elevens utveckling och förberedelse inför arbetslivet:

I samarbetet på arbetsplatsen och i kundrelationer ställs krav på kommunikationsförmåga och förståelse för andra människor och andra yrkesgrupper. Eleverna ska därför i alla ämnen arbeta med att utveckla sitt språk och få möjlighet att möta och diskutera olika perspektiv på människors livsvillkor i samhället. (Examensmål för Bygg- och anläggningsprogrammet.)

Utbildningen ska ge eleverna färdigheter i att hantera och utveckla relationer med både medarbetare och kunder. Eleverna ska också utveckla ett yrkesmässigt språkbruk som fungerar i olika situationer med ett ordförråd som är relevant för yrket i både svenska och engelska. (Examensmål för Fordons- och transportprogrammet.)

Det är relevant och intressant att studera språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen för alla verksamma inom den gymnasiala yrkesutbildningen. Studien synliggör brister och förtjänster i arbetet med förberedelsen inför mötet med språkkulturen på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Detta är intressant som ett led i utvecklingen av samarbetet mellan utbildningen som sker på skolan och den utbildning som sker utanför skolan.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Studiens syfte är att undersöka erfarenheter hos praktiksamordnare, yrkeslärare och elever av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen på två av gymnasieskolans yrkesförberedande program: Bygg- och anläggningsprogrammet och Fordons- och transportprogrammet. Studien syftar till att undersöka erfarenheter av hur och i vilket syfte språket används på den arbetsplatsförlagda utbildningen samt att synliggöra hur samverkan mellan skolan och arbetsplatsen som lärmiljö ser ut.

På vilket sätt förbereds eleven inför de kommunikativa situationerna i yrket, enligt eleven, yrkesläraren och praktiksamordnaren på två av den svenska gymnasieskolans yrkesprogram?

Vilka erfarenheter av hur språket tillämpas på den arbetsplatsförlagda utbildningen har eleven, yrkesläraren och praktiksamordnaren på två av den svenska gymnasieskolans yrkesprogram?

1.2 Avgränsning

Studien är begränsad till att studera tre praktiksamordnare, tre yrkeslärare och sju elever verksamma på två av den svenska gymnasieskolans yrkesprogram: Bygg- och anläggningsprogrammet samt Fordons- och transportprogrammet. Studien är avgränsad i tid och rum genom att endast undersöka urvalsgrupper verksamma i Mellansverige år 2014/2015.

Ytterligare en avgränsning som gjorts är att studien inte presenterar erfarenhet från branscherna. Studien avser att studera det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen.

1.3 Begreppsdefinitioner

Nedan redogörs för sju begrepp knutna till studien som kan underlätta vidare läsning.

Språk: I studien används begreppet språk. I denna studie avses social kompetens, förmågan att kommunicera i sociala sammanhang, som den huvudsakliga funktionen av begreppet språk.

Fackspråk: I denna studie förekommer begreppet fackspråk, och åsyftar då särskilt de särskilda yrkesrelaterade begreppen som en yrkesutövare nyttjar i sin yrkesroll.

Yrkesspråk: Förutom begreppet fackspråk förekommer också yrkesspråk, vilket i denna studie avses inrymma betydligt mer än enbart yrkesrelaterade begrepp. Den inrymmer också yrkesutövarens agerande i kommunikativa situationer.

Yrkeskultur: Begreppet förekommer i studien som ett sätt att beskriva hela arbetsplatsens kultur med avseende till språket som talas, attityder, och kommunikativa situationer.

APL: En förkortning för arbetsplatsförlagt lärande, vilket innebär lärandet på ett program som eleven genomför på en eller flera arbetsplatser utanför skolan (Skolverket 2013).

Arbetsplatsförlagd utbildning: När inte begreppet arbetsplatsförlagt lärande används, förekommer även arbetsplatsförlagd utbildning i förekommande fall där ordet lärande inte fungerar.

Praktik: Begreppet arbetsplatsförlagd utbildning används inte av urvalsgruppen bestående av elever. Eleverna benämner det praktiksamordnarna och yrkeslärarna åsyftar med begreppet praktik.

1.4 Disposition

I detta avsnitt presenteras studiens disposition i syfte att förbereda läsaren inför den kommandeläsningen. Under nästkommande avsnitt, *Tidigare forskning* presenteras och redogörs för forskning som berör studiens forskningsområden. Avsnittet innefattas av sex rubriker: *Samtal och kommunikation, Språklig anpassning, Svordomar, Språk och identitet, Yrkesspråk* samt *Skolans uppdrag*. Därefter presenteras de redskap som använts för att besvara studiens syfte och forskningsfrågor, *Metod och material*. Detta avsnitt redogör för studiens forskningsstrategi, urval, insamlingsmetod, bearbetning av data, reliabilitet, validitet och generaliserbarhetsamt hur studien beaktat Vetenskapsrådets forskningsetiska principer.

I avsnittet *Resultatredovisning* presenteras de resultat som insamlade data genererat. Resultatet presenteras utifrån de två forskningsfrågor som studien uppställt samt genom en uppdelning mellan de tre respondentgrupper som studien utgår ifrån: praktiksamordnare, yrkeslärare och elever verksamma på två av den svenska gymnasieskolans yrkesutbildning.

Resultatredovisningen avslutas med en sammanfattning. Resultaten analyseras därefter under avsnittet *Analys av insamlade data* genom strukturerade teman som frambringats av resultatet. Dessa teman är uppställda genom rubrikerna: *Anpassning, Hårdjargongochfulaord, Yrkesspråksamt Kvinnor inom branschen*. Slutligen presenteras ett avsnitt kallat *Diskussion, slutsatser, språklig relevans och fortsatt forskningsom* innehåller reflektion och resonemang kring studiens resultat och metod.

2. Bakgrund och tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning om samtal och kommunikation, språklig anpassning, svordomar, ungdomsspråk, yrkesspråk samt skolans uppdrag.

2.1 Samtal och Kommunikation

Att samtala innebär att samarbeta (Einarsson, 2009:265)

Enligt Einarsson (2009:265) innebär detta även att människan som social varelse ingår i en gemenskap och samverkar gemensamt i ett samhälle. Samtal är med andra ord inte bara ett utbyte av ord utan även av handlingar, och är något som människan lyckats genomföra och lära sig utan en direkt inskolning. Vi socialiseras in i sättet att samtala genom samverkan med andra individer. Grice (1975:45) utgår från ”The cooperative principle” en så kallad grundläggande samarbetsprincip. Han menar att det är något som vi människor har inom oss vilket skapar förutsättning för den samverkan som Einarsson (2009:265) nämner. Grice (1975:46–47) beskriver principen som en allmän företeelse som samtliga samtalsdeltagare förväntas följa. Samarbetsprincipen innebär att samtalsdeltagarna ska föra samtalet på sådant vis att det outtalade målet för samtalet uppfylls. Grice (s. 47) menar att det finns ett antal föreskrifter i samarbetsprincipen. Han nämner kvantitet och kvalité, dvs. mängden information som ges i samtalet samt att det samtalsdeltagaren yttrar också håller en viss kvalité, att det som uttalas också är sanning. Han nämner också relation och uppförande som en del i samarbetsprincipen. Samtalsdeltagaren ska dels inneha en relation till samtalet där denne arbetar för att enbart samtala utifrån syftet med samtalet, dvs. hålla sig till relevanta samtalsämnen och dels bör samtalet bestå av tydlighet. Einarsson (2009:265) framställer att samarbetet ter sig på så sätt att vi visar respekt för varandra i samtalet, och sätter på oss det ansikte som vi förväntas göra i ett samtalssammanhang, exempelvis som en lärare eller kompis.

Allwood (1986:1) beskriver att kommunikation är och har varit en av de viktigaste förutsättningarna för utveckling av människan som individ, för verksamheter och för samhället. I detta sammanhang beskriver Allwood (1986:5–7) det sociokulturella perspektivet, vilket innebär att det studeras med utgångspunkt i hur kommunikationen påverkar grupper, snarare än individen. I detta har konstaterats att kommunikation är en viktig del i de flesta verksamheter som vi människor agerar i, och är bland annat viktig när vi ska föra över information till varandra.

2.2 Språklig anpassning

Norrby och Håkansson (2010:31–34) skriver att vår tillhörighet till en viss grupp tillkännages av hur vi talar. Vi gör antingen medvetna eller omedvetna val i uttal, samtalsstil, ordval, eller meningsuppbyggnad. Det socialkonstruktivistiska synsättet utgår från att människans identitet är föränderlig och konstrueras i sociala sammanhang, exempelvis i samtal. Vid studerande av samtal kan en indelning i tre typer göras av identitetsbegreppet. Den första typen, *samtalsidentitet*, handlar om att vi tar oss an föränderliga roller i samtal, såsom lyssnare, talare eller berättare. *Situationsidentitet*, handlar istället om att vi har rättigheter och förpliktelser i en viss situation, exempelvis i vår yrkesroll. Den tredje typen, *bärbar identitet*, är mer stabil och kan överföras från en situation till en annan, exempelvis är vår ålder och etniska ursprung bestående i vår identitet. Preisler (1993:5) menar att språket är en del i hur människan fastställer sin identitet. Eftersom språket och samtalet har en betydelsefull roll vad gäller social identitet är vi som talare anpassningsbara i vårt sätt att samtala.

Norrby och Håkansson (2010:35–36) kommer därmed in på beskrivning av ackommodation och utgår från Giles, Coupland och Couplands (1991) teori om ackommodering, och konstaterar i denna att människan har ett samspel i samtalet och därmed anpassar sig till varandra i språk och samtalsstil. Detta påvisas bland annat genom att studera uttal, talhastighet, yttrandelängd, informationstäthet, pausbeteende, skämtande, gester och kroppsrörelser. Enligt Giles, Coupland och Coupland (1991:5–7) kan denna anpassning antingen ske genom konvergens, där personen närmar sig den andres språkbruk, eller via divergens, personen tar avstånd genom att markera sina egna utmärkande drag.

Einarsson (2009:35–39) diskuterar språket i termer av gemenskap, och beskriver idén om att alla människor tillhör språkgemenskaper. Människan skiljer sig från andra utifrån vilket språk som talas. Detta behöver dock inte nödvändigtvis betyda att det inte finns konflikter i den egna gemenskapen eller att det finns konflikter mellan olika språkgemenskaper. Dessa språkgemenskaper behöver inte enbart utgå från en nationell gemenskap utan också från mindre gemenskaper, såsom familjens, vännens eller arbetsplatsens gemensamma språk. Det kan också innebära att människan är en del i flera olika språkgemenskaper och skiftningarna mellan dessa kan ske hastigt. Även Einarsson (2009: 43–45) behandlar språklig anpassning och begreppet ackommodation och menar att språkutvecklingen bygger på anpassning efter andras sätt att tala, och betonas särskilt betydelsefullt i den tidiga språkutvecklingen hos ett barn. En konvergent ackommodation kan av mottagaren betraktas som önskvärt. Det finns

dock situationer där konvergerandet kan uppfattas negativt. Situationer såsom anställningsintervjuer där den sökande konvergerar alltför mycket eller elever som anpassar sig efter lärarens samtalsstil kan hos åhöraren uppfattas som inställsam enligt Einarsson (2009: 43–45). Situationer där talaren talar överdrivet tydligt och långsamt inför utlandsfödda kan också uppfattas som förnedrande eftersom anpassning av talet sker utifrån den förståelsenivån som talaren tror att mottagaren har. En konvergent ackommodation kan i enskilda fall orsaka en språklig yrkesskada som innebär att personen innehar ett visst sätt att tala i yrket och i nästa privata situation fortfarande innehar samma samtalsstil. Denna språkliga anpassning kan därför orsaka att personen inte tas på allvar eller möts med respekt i de vardagliga situationerna, enligt författaren.

Precis som Norrby och Håkansson (2010) och Einarsson (2009) beskriver, presenterar även Preisler (1993:6) tankegången om att människan utvärderar sin samtalspartner från negativa eller positiva perspektiv och därmed anpassar språket utefter detta. Beroende på om en person önskar eller inte önskar passa in i det sociala språkliga sammanhanget kan personen välja att tala på sitt personliga vis eller anpassa sig mot att passa in språkbruket i sammanhanget och för den andra samtalspartnern. Preisler (1993:6) menar också att denna företeelse skiljer sig beroende på det sociala nätverk vi människor befinner oss i. Med detta menas att vi antingen befinner oss i så kallade öppna nätverk, där vi möter nya människor och anpassar oss därefter eller stängda nätverk, exempelvis den innersta kretsen på jobbet, bland vänner eller familj. I det stängda nätverket finns redan ett visst sätt att tala och det är redan en del av människans sociala identitet.

Med utgångspunkt i detta kan språklig variation definieras genom att språket är skiftande. Variationen är enligt Sundgren (2007:71–72) både interindividuell och intraindividuell, vilket innebär att språket varierar både mellan olika individer och hos en och samma individ. Människor pratar på olika sätt, men vi finner också gemenskaper hos vissa grupper av människor mer än andra. Språket varierar därför olika beroende på kontext, situation och samtalspartner. Hur denna variation ter sig beror på vilka förväntningar eller normer som ställs i den givna situationen. Precis som att vi lär oss variera och anpassa språket till situation och samtalspartner, lär man sig också när man bör tala och när man bör vara tyst. Författaren hänvisar därmed till begreppet kommunikativ kompetens, vilket också inkluderar om vad, när, var och hur man ska tala med viss person.

2.3 Svordomar

Ett så kallat ”fult språk” ska enligt Andersson (1985:17–22) tolkas som att det inte är språket eller ordet i sig som är fult utan snarare hur vi människor värderar ordet. Svordomar kopplas därmed ihop med ett ovårdat språk. Svordomars förekomst i språket utgår från tre typer av motiv/skäl enligt författaren. Det psykologiska motivet innebär att personen använder en svordom som ett uttryck för känslor som smärta eller ilska. Svordomar kan också användas med ett socialt motiv, vilket innebär att personen vill visa sig tuff eller anpassa sig för en viss grupptillhörighet. Svordomar kan också ha ett språkligt motiv, att de används för att fylla ett språkligt syfte, exempelvis för att förstärka ett uttryck, enligt författaren.

2.4 Språk och identitet

Ungdomars sätt att tala förknippas ofta med slang, svordomar och småord enligt Einarsson (2009:203), och de småord som förekommer ses som ett sätt för ungdomarna att planera sitt tal men också som ett tecken på osäkerhet hos personen. Nordberg (2007:26–27) ger en beskrivning av att ungdomarnas samtalsstil generellt utgår från en mer engagerad stil, den s.k. närhets- och engagemangsstilen, som är betydligt mer dramatisk och känslostyrd än den distanserade vuxenstilen. Gunnarsdotter Grönberg (2007: 231) skriver att stilen innebär att talaren innehar ett högt taltempo samt dramatiseringar och personliga samtalsämnen i samtalen. Nordberg (1992: 174) hävdar att ungdomsspråket och ungdomarnas samtalsstil är kulturellt betingad, och speglas av deras förhållningssätt till omvärlden. Författaren (s. 175) menar att det finns en betydlig skillnad mellan ungdomsspråket och språket som talas av vuxna. Han diskuterar huruvida dessa ungdomar i framtiden anpassar sitt språk som vuxna till den rådande ”vuxen-kulturen” eller om svenska språket kommer att förändras när ungdomarna träder in i vuxenlivet.

Preisler (1993:7–9) diskuterar också unga personers muntliga samspel och gör en jämförelse mellan pojkars och flickors agerande i sociala sammanhang. Författaren påvisar att pojkars gruppkonstellationer oftast är stora och inbjudande för nya personer, medan grupper av flickor snarare är mindre och svårtillgängliga för utomstående. Grupper bestående av pojkar är typiskt uppbyggd hierarkiskt, med en tydlig ledare och något som gruppens medlemmar bör anpassa sig till. Gruppen är därmed också hållbar över en längre tid. Grupper bestående av flickor, har i motsats till pojkarna, högre grad av lyhördhet och samspel i kommunikationen, men gruppkonstellationen har istället betydligt kortare livslängd. Preisler (1993:7–9) förklarar detta med att det förmodligen beror på att flickor är intensiva och känslostyrda i de sociala

sammanhangen och därmed mer frekventa i så kallade stängda nätverk. Detta beror enligt författaren på flickors och pojkars olika socialisering. Cooper (1989:17) menar precis som Norrby och Håkansson (2010:31–34) att vår sociala identitet delvis utgår från en språklig socialisering. Cooper (1989:17) menar vidare att könet också definierar vår identitet. Av författarens beskrivning framkommer det att de förväntningar som exempelvis föräldrar eller lärare innehar skiljer sig åt beroende på kön hos de barn eller elever som de möter. De skilda sociala förväntningarna bildar en generell samhällsnorm. På grund av detta hävdar Cooper (1989:17–18) att människans sätt att använda språket skapar och förstärker könsstereotyper.

2.5 Yrkesspråk

Alla yrkesgrupper med en speciell inriktning har ett eget fackspråk som används i yrkesutövningen, enligt Colnerud och Granström (2002:41–42). Enligt författarna och Allwood (1986:1-5) underlättar detta fackspråk kommunikationen mellan samma yrkesutövare och varierar i hur stor grad det används beroende på yrke. Författarna menar att yrken som kräver större grad av samarbete mellan kollegor, exempelvis sjuksköterskor, har ett bredare fackspråk än yrken som till större del bygger på ensamarbete, så som långtradarchaufförer. Trots att personerna inte alltid utövar yrket i samvaro med andra är det gemensamma språket för den gruppen av yrkesutövare ändå betydelsefullt i deras identitetsskapande inför yrket. Fackspråket bygger på specialiserade termer som möjliggör förståelse mellan yrkesutövare, men som också kan bli ett hinder om man ska kommunicera med exempelvis patienter eller kunder som inte är insatta i fackspråket, därav blir anpassning återigen viktig. Fackspråket är dock inte det enda som definierar språket för samma yrkesutövare, utan yrkesspråket kan också bygga på en viss jargong mellan yrkesutövarna. Jargongen fungerar som en förkortande eller förenklande del av kommunikationen och skapar sammanhållning för den specifika yrkesgruppen. Förutom yrkesspråket beskriver Colnerud och Granström (2002:45) ett så kallat vardagsspråk som ett sätt för personen att förmedla känslor och upplevelser som uppstår i arbetet och som verkar i samband med yrkesspråket.

2.6 Skolans uppdrag

Från Skolverkets nationella konferens om värdegrunden 2001 diskuterades och förklarades vikten av att förmedla och upprätthålla demokratiska värderingar i skolans värld. Skolverkets dokumentation (2001:3–5) beskriver hur bland annat verksamma skolforskare, lärare och företrädare från skolverket fastställer det betydelsefulla med att föra goda samtal, tro på mångfald, interaktion mellan kulturer och människor samt att få eleverna delaktiga i samhället

i arbetet mot att upprätthålla värdegrunden. De demokratiska värderingarna inrymmer bland annat tankegångar om människans lika värde, jämställdhet, individens frihet och integritet samt solidaritet mellan människor. Det är också skolans och dess personals gemensamma ansvar att förmedla och förankra dessa värderingar hos eleverna enligt Gy 11, läroplanen för gymnasieskolan (2011:5).

I skolverkets dokumentation (2001:3–5) om den nationella konferensen om värdegrunden diskuteras också hur påverkan på eleverna även sker inom andra miljöer förutom skolan. Hill (2001:15) menar att elevernas kamrat-, familje- och arbetskulturer påverkar elevernas attityd till kunskapsinhämtning, lärande och inflytande. Författaren menar att det finns motsättningar mellan skolans faktiska undervisning och elevernas vilja att lära sig. Hon menar att elever på yrkesförberedande program särskilt är inriktade på att lära sig sådana kunskaper som är nyttiga inför deras framtida yrkesliv och inte ser nyttan i andra teoretiska eller individutvecklande kunskaper. Detta eftersom yrkeselevernars inställning inför det framtida yrket endast grundar sig i att de önskar ”få sig ett skratt”, bra arbetskamrater och förhållandevis god lön, enligt Hill (2001:15). Höghjelm (2001:79–81) menar att skolans yrkeslärare därför balanserar mellan två olika världar, nämligen mellan skolans mål och riktlinjer samt yrkeslivets värld. Enligt Höghjelm (2001:79–81) visar studien att lärarna hade vissa svårigheter att balansera dessa två kulturer, eftersom när de önskade att undervisa i mer yrkesrelaterade perspektiv behövde skolans allmänna kunskaps- och värderingsfrågor träda åt sidan. Det är delvis dessa motsättningar som Hill (2001:15) menar skapar svårigheter för skolan att förmedla de kunskaper och värderingar som är fastställda.

3. Metod och material

Detta avsnitt avser att redogöra för de redskap som använts för att besvara studiens syfte och forskningsfrågor, dvs. motivering av de val av metod och material som gjorts och påverkar denna studies bidrag till det aktuella forskningsläget.

3.1 Studiens forskningsstrategi

Studiens forskningsstrategi är kvalitativeftersom ansatsen, med stöd av Stukát (2005: 30–34), var att snarare samla in och förstå variationen i de resultat som framkom, än att generalisera eller testa en förbestämd slutsats. Studien är småskalig med fokus på att beskriva och förstå variationen snarare än den stora helheten.

3.2 Urval

Urvalet av respondenter genomfördes genom ett icke-sannolikhetsurval. Detta innebär att respondenternas arbetsplats och skolavar kända för studiens undersökningsledare sedan tidigare och före insamling av data påbörjades (Denscombe, 2009: 36–38). I studien har data samlats in från tre respondentgrupper: praktiksamordnare, yrkeslärare och elever verksamma på två av gymnasieskolans yrkesprogram: Bygg- och anläggningsprogrammet samt Fordons- och transportprogrammet. Studiens syfte och forskningsfrågor motiverar det respondenturval som genomförts. Praktiksamordnarna valdes som urvalsgrupp eftersom de har erfarenhet och kunskap om samverkan mellan den utbildning som sker på skolan och den utbildning som sker på den arbetsplatsförlagda utbildningen gällande yrkesspråk. Praktiksamordnarna valdes efter tillgång och samtycke att medverka i studien. Yrkeslärarna valdes som urvalsgrupp eftersom de har erfarenhet av elevernas yrkesspråkutbildning på skolan och förberedelsen inför utbildningen på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Yrkeslärarna valdes efter tillgång och samtycke att medverka i studien. Urvalsgrupperna bestående av elever gjordes eftersom elever på gymnasieskolans yrkesprogram har erfarenhet av yrkesspråkutbildningen på skolan och språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Eleverna valdes efter förfrågan via en lärare på skolan, tillgång och samtycke att medverka i studien. De tre urvalsgrupperna ger flera perspektiv och infallsvinklar i frågan om yrkesspråkutbildningen som sker på skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen.

3.3 Insamlingsmetod

Insamling av data har gjorts genom djupgående, semistrukturerade intervjuer. Denna intervjumetod har valts eftersom den, som Denscombe (2009: 232–234) beskriver, möjliggör datainsamling med utrymme för variation, vilket studiens syfte gynnas av. Metoden ger möjlighet för undersökningsledaren att fördjupa respondentens resonemang genom att ställa följdfrågor samt ge utrymme åt respondentens erfarenhet och ställningstagande i frågan om yrkesspråkutbildningen. Detta ligger näradet syfte som uppställts i studien. Insamlingen har genomförts liksom Denscombe (2009: 234) beskriver att den semistrukturerade intervjuens praktiska utformning ser ut med större teman som ska belysas och en jämlik samtalsstruktur mellan respondent och undersökningsledare. Respondenternas variation i utsagor och erfarenhet är värdefullt för denna studie och motiverar den metod som valts för insamling av data.

De tre urvalsgrupperna har lämnat information och erfarenhet genom deltagande i intervjuer. Praktksamordnarna och yrkeslärarna har deltagit i studien genom en intervju tillsammans med en kollega om det fanns att tillgå samt en av studiens undersökningsledare. Elevernas informationsbidrag har lämnats genom deltagande i en gruppintervju tillsammans med en klasskamrat samt studiens båda undersökningsledare. Elevgrupperna har intervjuats i grupp, förutom en grupp som råkade få ett bortfall på grund av sjukdom. Motiveringen bakom detta metodval var att det var intressant att studera det urvalsgruppen tillsammans belyste. Motiveringen bakom de små grupperna bestående av två respondenter var att det med studiens syfte och forskningsfrågor även var intressant att eftersöka och presentera variationen hos individerna. I en alltför stor grupp ges inte lika stort utrymme att dela med sig av sin erfarenhet. Intervjuerna ägde rum på avskild plats på respondenternas arbetsplats/skola. Samtliga intervjuer ljudinspelades.

Sjuintervjuer har genomförts. Samtliga intervjuer har utgått från en iordningställd intervjuguide, se bilaga 3, 4 och 5, med stort utrymme för respondenternas erfarenheter att ges utrymme. Intervjuerna pågick ca 50 minuter vardera. Respondenterna hade inte tagit del av intervjuguiden innan intervjuerna genomfördes.

3.4 Bearbetning av data

Med hänvisning till studiens syfte att synliggöra varierade erfarenheter av yrkesspråket har den data som lämnats av respondenterna tematiskt transkriberats i sin helhet. De teman som uppställs och utgör stommen för resultatredovisning och analys har skapats dels ur insamlade data, intervjuguiderna samt den tidigare forskningen. Inspelningarna av intervjuerna har lyssnats igenom av båda undersökningsledare, därefter gjordes en transkribering.

Transkriberingen utgick från att finna teman som var underordnade de två uppställda forskningsfrågorna studien motiveras att besvara, dvs. positionera denna studies resultat gentemot syfte och forskningsfrågor. Transkribering gjordes skriftligen i MS Word. Detta innebar att undersökningsledarna lyssnade igenom det inspelade materialet och skrev ner respondenternas ord. Under transkriberingen togs ingen hänsyn till korrekt stavning eller meningsuppbyggnad. Resultatredovisningen valdes att presenteras urvalsgrupp för urvalsgrupp under rubriker som åsyftar forskningsfrågorna i syfte att göra det tydligt för läsaren vilka resultat som framkommit. Ingen åtskillnad görs i presentationen gällande programinriktning.

I studiens analys positioneras insamlad data gentemot de slutsatser det tidigare forskningsläget presenterat. De fyra teman som frambringats har skapats av gemensamma nämnare mellan tidigare forskning och denna studie.

Den sista fasen för bearbetning och presentation av insamlade data ryms i resultatdiskussionen, det avsnitt i studien där resultatanalysen positionerats gentemot undersökningsledarnas reflektioner.

3.5 Studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Denna studie, har med största sannolikhet, liksom andra kvalitativa studier präglats av dess undersökningsledare. Denscombe (2009: 244–246) beskriver undersökningsledaren som ytterligare ett mätinstrument utöver de data som samlats in. I denna studie har informationsbidrag från respondenterna lämnats genom medverkan i intervju.

Undersökningsledarens uppdrag i den kvalitativa forskningsansatsen att tolka, sammanföra och presentera insamlad data görs inte med enkelhet objektivt. Denna studie utgår från en strategii syfte att presentera trovärdiga slutsatser kring de två uppställda forskningsfrågor som studien utgår ifrån. Dennastrategiinrymmer ett tydligt framfört resonemang som är lättillgängligt för läsaren att följa och förstå. Detta fordraratt det finns vetenskaplig grund i de slutsatser som presenteras.Läsaren ska också i denna studie välkomnas att följa i minsta detalj hur studien genomförts, dvs. hur datainsamlingen sker, hur detta sedan bearbetats och valts att presenteras. Denna studies tillförlitlighet styrksexempelvis genom att intervjuguiden finns att ta del av som en bilaga.

Vad gäller metod är det viktigt att tänka på vad som möjligen kan ha påverkat det resultat som samlas in. I denna studie har de semistrukturerade intervjuerna möjliggjort frambringandet av svar på de uppställda forskningsfrågorna eftersom undersökningsledarna kunnat följa upp när resonemangen inte varit tydliga nog på grund av exempelvis en otydlig fråga i intervjuguiden. Andra påverkansfaktorer för de slutsatser som presenterats är att metoden för insamling av data varit att intervjua. Det ställer krav på miljö för intervju samt respondentens önskan/kapacitet att bidra med sann information.

Studien som är kvalitativ saknar ansats att framföra slutsatser som på något vis fungerar generellt. Studiens småskalighet skapar inte förutsättningar för sådana slutsatser.

3.6 Forskningsetiska principer

Undersökningsledarna har beaktat och tagit hänsyn till Vetenskapsrådets (2004) forskningsetiska principer vid insamling, bearbetning och presentation av respondenternas bidrag av information.

Respondenterna informerades tidigt skriftligt och muntligt om studiens syfte, undersökningsmetod och bidrag till forskningsfältet. Respondenterna delgavs skriftlig information i form av ett missivbrev som skickats till samtliga respondenter, se bilaga 1 och 2. Studiens har beaktat av Vetenskapsrådets (2004: 7–11) första och andra forskningsetiska princip *informationskravet* och *samtyckeskravet*. Detta genom att respondenterna informerades i ett missivbrev om de egna rättigheterna. I dessa rättigheter inkluderas respondentens högst frivilliga medverkan i studien samt respondentens rätt att formulera vilka villkor som skulle göras gällande vid medverkan.

Den tredje forskningsetiska principen som Vetenskapsrådet (2004: 12–13) redogör för, *konfidentialitetskravet*, har i denna studie beaktats genom att respondenterna avrapporterats. Att respondenten förblir anonym för läsaren är av relevans för huruvida respondenterna gör valet att medverka eller inte medverka i studien samt i vilken utsträckning deltagandet ska ske. Endast den information som är av relevans för studien bör finnas med. Respondenterna i samtliga urvalsgrupper har fått fingerade namn, endast befattning och erfarenhet av yrket framkommer i presentationen av de respondenter som lämnat bidrag vid insamling av data.

Respondenterna delgavs information muntligt och skriftligt om studiens syfte, metod och bidrag till forskningsfältet i ett missivbrev. Det samtycke som de gav i detta missivbrev var ett samtycke för att deras informationsbidrag endast skulle nyttjas till denna studie, i enlighet med Vetenskapsrådets (2004: 14) fjärde och sista forskningsetiska krav *–nyttjandekravet*. Detta innebär att ingen utomstående till studien fått ta del av den information som lämnats utöver läsning eller diskussion av denna studie. Efter avslutad studie kommer inspelade data att raderas.

4. Resultatredovisning

Nedan följer ett avsnitt som presenterar bidrag från insamlad data som lägger grund för att besvara studiens två uppställda forskningsfrågor. I avsnittet presenteras respondenterna, därefter följer presentation av insamlade data i form av ett referat med inslag av citat från de medverkande respondenterna.

4.1 Praktksamordnare

Nedan presenteras intervjusvar från urvalsgruppen bestående av praktksamordnare på två av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildningar. Tre respondenter har medverkat, Lennart och Michael arbetar på Bygg- och anläggningsprogrammet och Therese arbetar på Fordons- och transportprogrammet. Samtliga namn är fingerade.

4.1.1 Praktksamordnarens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket

Eleverna förbereds inför sin arbetsplatsförlagda utbildning av yrkeslärare tillsammans med praktksamordnare. Praktksamordnarna ansvarar för att förbereda eleverna med vad branschen förväntar sig att de klarar av. Praktksamordnarna berättar att de arbetar nära yrkeslärarna, exempelvis i fall när signaler kommer från handledare att elever brister i förmåga att kommunicera eller saknar facktermer eller begrepp. I sådana ärenden används det som uppmärksammas på praktiken som kvalitetssäkring av utbildningen.

Handledare ställer inga större krav på elevernas yrkesspråk, berättar praktksamordnarna. Beroende på hur långt eleven kommit i sin utbildning uppställs förväntningar. När en elev ska mötas med yrkeslivet genom sin handledare och APL-plats är praktksamordnare med. Detta introduktionssamtal är till för att skapa förståelse beträffande vad som är rimligt att förvänta sig av den andre. En god relation leder till givande samtal och därav även en givande praktikplats, menar praktksamordnarna. Detta samtal och förståelsen för den andres kunskapsnivå är mycket viktiga. Eleven utvecklas på ett personligt plan, kan klara av att utföra svårare mer avancerade arbetsuppgifter. När eleverna får arbeta praktiskt tillsammans med handledaren plockar de lättare upp yrkesspråk, facktermer och jargong, förklarar praktksamordnarna. Den viktigaste förberedelsen handlar om att göra eleven lugn, säker och trygg på praktikplatsen. Yrkesspråket växer frammer och mer med tiden, det faller sig så naturligt, förklarar Therese.

En erfaren, pedagogisk handledare som yrkesförebild att lära av är idealbilden.

Praktksamordnarna förklarar att idealet inte alltid uppfylls. Kommunikationsbrister, kulturkrockar, personkemi ingår också i arbetet. Att placera rätt elev med rätt handledare på rätt företag är kort sagt lättare sagt än gjort, berättar Michael.

Handledarna är duktiga på att ringa in hur eleven fungerar kommunikativt med kollegor och eventuella kunder berättar praktksamordnarna. Detta, förmågan att kommunicera och fungera tillsammans med andra, är något som värdesätts mycket högt.

Therese, praktksamordnare på Fordons- och transportprogrammet gör ingenting aktivt med yrkesspråket. Hon menar att det faller sig så naturligt när eleven kommer ut på sin APL. Det blir uppenbart på individnivå och gruppnivå att någonting händer med språket hos ungdomarna. Hon berättar att hon i höstas samlade en av sina klasser för att samla ihop klassens erfarenhet och göra en gemensam påfyllnad i inhämtat yrkesspråk och yrkeskultur. Den samlade bilden var talande: alla elever hade utvecklat ett mer eller mindre utvecklat yrkesspråk. Therese förklarar att detta tillfälle blev ett tillfälle för lärande för eleverna att även på skolan ta del av andras erfarenhet och få berätta om sin egna erfarenheter.

Praktksamordnarna får chans att följa elevens språkutveckling genom loggbok samt genom trepartssamtal handledare, elev och praktksamordnare emellan. Vid dessa trepartssamtal får eleven visa prov på yrkesspråk då samtalsgrunden är elevens arbeten.

Samtliga praktksamordnare kommer själva från branschen och säger att de märker utvecklingen hos eleverna. Framförallt blir detta märkbart när besök görs av praktksamordnaren på elevernas APL-plats. Det viktigaste är inte hur mycket ord man kan slänga sig med utan hur man fungerar i arbetet tillsammans med andra samt att man kan prata om vad man gör med ord som härrör från branschen. Praktksamordnarna hör hur eleverna varierar samtalsstil mellan skolan och APL-platsen.

Förmåga att kommunicera och fungera i sociala situationer är mycket grundläggande, inte bara vad gäller yrkesspråket, utan förmågan att använda sitt vardagliga språk också, enligt praktksamordnarna. De berättar också att de arbetar mycket med denna del i förberedelsen inför den arbetsplatsförlagda utbildningen. När det talas om anställningsbarhet, menar praktksamordnarna att det inte hjälper att enbart ha ett gott handlag, utan det krävs också förmåga att språka med kollegor och kunder. Det handlar om bemötande och service, förklarar samtliga praktksamordnare. Handledarna ute på APL-platserna är mycket måna om sina lärlingar berättar praktksamordnarna. Eleverna behandlas som kollegor, men under

upplärning. Praktksamordnarna arbetar mycket i förberedelsen av eleverna med att klargöra vikten av att fungera tillsammans med andra. Motiveringen till detta är att det handlar mycket om intryck. Innan en elev öppnat munnen och talat har arbetsledaren läst av kroppsspråket.

Samtal mellan elev och handledare är som tidigare nämnts av olika karaktär. Samtal sker på fikarasten, på väg någonstans, mitt uppe i ett uppdrag.

Det dilemma praktksamordnarna brottas mest med är kulturkrockar mellan en arbetskultur som finns i branschen och elevernas inställning till arbete. Förväntningar på den andra parten som inte infrias såsom att passa tider, höra av sig, fråga om det är något som verkar konstigt, vara aktiv och delaktig i arbetet. Det handlar om svårigheter i kommunikation tydliggör praktksamordnarna.

Praktksamordnarna pratar med eleverna innan de kommer ut på praktik om vad man sänder ut för signal/bild genom attribut och attityd. Ungdomar vill inte skådespela, men för att klara branschen behöver man vara/verka vara lite rejäl förklarar praktksamordnarna. Eleverna har förståelse för detta och de märker själva av det när de kommer till sin APL-plats. Det är enda förutsättningen för att få visa vad man går för och kan, att anpassa sig. Inför ett första möte med APL-platsen förbereder praktksamordnarna eleven främst genom att tala om grundläggande regler, skrivna som oskrivna att förhålla sig till.

'så vill de ha det' brukar jag säga (Lennart)

En konsekvens för en elev som brister i det yrkesmässiga språket är att hen får tråkigare jobb, exempelvis att städa, förklarar praktksamordnaren. Handledaren litar inte lika mycket på en elev som inte kan språket som på en som kan. Detta kommer av att erfarenhet i yrket leder till ett mer utvecklat yrkesspråk hävdar praktksamordnarna. Ett sådant scenario kan medföra att elevens självförtroende minskar, vilket i sin tur leder till att eleven presterar ännu sämre kvalitet än tidigare och inte får något som helst förtroende. Utöver erfarenhet och tid i yrket spelar intresse och aktivitet in på hur utvecklat språk eleven har, menar praktksamordnarna. Ju mer aktiv och deltagande eleven är, lyssnar och frågar yrkesmännen med erfarenhet, desto rikare blir elevens yrkesspråk.

4.1.2 Praktksamordnarens erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen

Jargongen är tuff och rå, men samtidigt hjärtlig och humoristisk berättar praktksamordnarna från båda branscherna. Praktksamordnarna berättar om den viktiga uppgiften som de har, att

förbereda eleverna inför den tuffa jargong som för många av eleverna känns främmande. Är man inte van skulle man kunna bli lite förnärad, menar praktiksamordnarna. Eleverna brukar berätta hur det låter och vad som sägs. Det förekommer beteende och språkbruk som eleverna reagerar på, berättar praktiksamordnarna. Dessa beteenden upplever eleverna som omoget, oprofessionellt och ibland elakt. Som praktiksamordnare och representant för skolan och branschen vill det till att försöka få eleven att fundera över var beteendet kommer från. Det handlar inte om att försvara dåligt beteende, förklarar praktiksamordnarna, utan det handlar om att söka förståelse. Det finns inget tvång att anamma all samtalsstil och jargong, men man bör någonstans ändå ha tolerans inför det sociala samspel som pågår. Språket är ungdomligt och lättsamt när det är av mer privat karaktär. När det gäller yrkesspråk är det facktermer och vedertagna uttryck som används.

Ute på praktikplatsen är det lite mer försiktig jargong när det finns kvinnor med berättar praktiksamordnarna. Man är mycket försiktig med nya, kanske särskilt kvinnor. Hela den kommunikativa kontexten blir annan. En av praktiksamordnarna säger:

Man är inte ute efter att klampa någon på tårna utan helt enkelt bara kommunicera. (Therese)

Eleverna är inte särskilt delaktiga i samtal med kunder. Praktiksamordnarna hävdar att detta beror på att eleven inte har den rollen i kundkommunikation.

4.2 Yrkeslärare

Nedan presenteras intervju svar från urvalsgruppen bestående av yrkeslärare på två av gymnasieskolans yrkesförberedande utbildning. Tre respondenter har medverkat, Niklas och Kenneth som arbetar på Bygg- och anläggningsprogrammet och Karin som arbetar på Fordons- och transportprogrammet. Samtliga namn är fingerade.

4.2.1 Yrkeslärarens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket

Yrkesspråket är ett område som yrkeslärarna samtliga berättar har betydande del i elevens anställningsbarhet. Utan ett fungerande och utvecklat språk blir de ständiga kommunikationssituationer som uppstår på den arbetsplatsförlagda utbildningen ett mycket stort hinder.

Yrkeslärarna arbetar inte på samma sätt med yrkesspråket, men är överens om att det, för eleverna, är som att kliva in i en främmande kultur då de möter språkandet och andra sociala

ageranden på sin APL. Det är därför viktigt, menar yrkeslärarna, att låta processen att utveckla detta nya språk ta sin tid. Den största delen av lärandet av yrkesspråket sker inte på skolan som utbildningsplats, det faller sig inte lika naturligt som på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Lärandet sker i de praktiska övningarna och mötet med den verkliga lärmiljön, berättar yrkeslärarna. Karin säger bland annat:

Eleverna behöver känna att det är på riktigt (Karin)

Niklas och Kenneth, yrkeslärare på Bygg- och anläggningsprogrammet berättar att eleverna får praktisera yrkesspråk tidigt på utbildningen. Detta beror på att yrkesspråket med facktermer och även samtalsstil är så grundläggande och viktigt för att matcha det branschen kräver av eleverna. Karin, yrkeslärare på Fordons- och transportprogrammet berättar att hon är mycket noga med att se till att eleverna följer med på ärenden och får träffa människor från branschen. Det är viktigt att lära känna det språk som används liksom att möta den jargong som förekommer. Eleverna måste förberedas, bli mer bekväma med det nya de introduceras in i. Denna förberedelse kan exempelvis bestå i att lyssna på läraren som pratar med någon i branschen. Beroende på hur pass bekväm eleven känner sig själv samtala med en verkstadstekniker får eleven ta olika stor plats i samtalen som äger rum.

Undervisningen på skolan, i klassrummet/verkstadshall/övningskörningsfordon består av teoretiska och praktiska inslag. På skolan får eleverna med sig facktermer och begrepp. På Bygg- och anläggningsprogrammet får eleverna prova på att använda sig av olika material och verktyg. På Fordons- och transportprogrammet har eleverna efterfrågat övningsblad. Yrkeslärarna arbetar med yrkesspråket som vilket annat nytt språk som helst, ungefär som glosor berättar de. Det handlar om att repetera och tillämpa så mycket som möjligt praktiskt. Det finns vissa svårigheter att lära ut facktermer och begrepp, berättar samtliga yrkeslärare. Samma verktyg eller moment kan ha flera olika namn. Yrkeslärarna vill gärna inte göra en egen värdering av vilket ord som är det korrekta, utan försöker istället att föregå förvirring hos elevernas lärande på sin APL genom att tala om att det finns flera namn och att några kan vara språkliga varianter av slang eller dialekt. Motiveringen till denna ståndpunkt som lärarna uttrycker är just att de ser sitt uppdrag som att förbereda eleverna, få dem anställningsbara. Några av eleverna uttrycker att det är förvirrande att samma verktyg kallas flera saker, berättar lärarna. Trots detta väljer yrkeslärarna att presentera alternativa begrepp i undervisningen:

Hellre att de är förvirrade nu, det gör mindre skada så att säga. Har de hört begreppet åtminstone en gång så finns det viss igenkänning nästa gång de hör det (Karin)

Eleverna berättar om sin APL för yrkeslärarna. Det är i dessa redogörelser som lärarna märker att de plockar upp fler och fler ord som sedan används alltmer naturligt. Det är status att använda yrkesspråk, både på skolan i klassen och på den arbetsplatsförlagda utbildningen med kollegor. Yrkeslärarna berättar att det talas en del om att höja status i branscherna. Språket är en av flera bitar i denna strävan.

De elever som utvecklas snabbt med sitt yrkesspråk är elever som är nöjda med sin praktik. Yrkeslärarna berättar att eleverna känner sig nöjda eftersom de får vara delaktiga i allt arbete och känner att de har en god relation till sin handledare. Relationen kommer av förståelse för individen och dennes språkliga nivå samt att kommunikationen fungerar väl mellan elev och handledare. Yrkesspråkets utveckling liknar Michael precis vid all annan språkutveckling:

Det är precis som att lära sig ett helt nytt språk. Man pluggar glosor och bygger ihop sammanhang så småningom med orden man lärt sig. Samma sak här, men här kan vi se glosorna och vi kan känna på dem.
(Michael)

Yrkeslärarna är eniga i frågan att mer förberedelse skulle gynna eleverna innan de ska ut på sin APL. I förberedelsen ligger vissa svårigheter. En av svårigheterna är att lyckas skapa en lärmiljö så nära verkligheten som möjligt. Det språk som används på arbetsplatserna, det är det språk yrkeslärarna försöker att förmedla. En annan svårighet, berättar lärarna, är få med sig eleven i processen med yrkesspråket. Eleverna dokumenterar det de gör i en loggbok. I denna förväntas de redogöra för moment, redskap och verktyg. De ska sålunda praktisera sitt yrkesspråk som de hittills byggt upp. För det är ju så, berättar yrkeslärarna, att språket byggs upp bit för bit, steg för steg. Det går inte att stressa fram en språkinläring eller att bara slänga ur sig många ord. Det krävs förståelse för ordens innebörd och användningsområden.

Eleverna uttrycker att det är svårt att skriva ned vad de gjort, förklarar yrkeslärarna. De tycker det är svårt att veta vilka begrepp som är relevanta och intressanta att ta upp. Det är i detta läge, berättar lärarna, som de känner att de är del i elevens språkutveckling. Utan förståelse för hur språket kan eller bör användas kan eleverna bara få en bild av det de sysslar med, men kan sedan inte berätta om det. Detta är ett direkt hot mot elevens anställningsbarhet, menar yrkeslärarna. I yrkeslivet ställs höga krav att kunna kommunicera och kunna förklara detaljerat om så behövs. Yrkeslärarna förväntar sig att eleverna tar varje chans till att praktisera sitt yrkesspråk på skolan, men kan ha lite mer överseende eftersom det inte är lika skarpt läge som för företagen där eleven har sin APL och en eventuella framtida anställning. På det arbetsplatsförlagda lärandet är det skarpt läge eftersom uppdraget är starkt kopplat till tid och ekonomi.

Som tidigare nämnts börjar yrkeslärarna förberedelsen tidigt i utbildningen. De kvinnliga eleverna informeras särskilt att det är en väldigt konservativ bransch. Som kvinna måste man överbevisa sin förmåga. Det är ännu viktigare att uppvisa handlag och yrkesspråk för att erkännas som en i gänget. De beskriver för eleverna vad de kommer att möta och vad de förväntas att kunna, vad som är viktigt att känna sig bekväm och säker med.

Praktiksamordnarna tar över detta i årskurs två och tre när eleverna utöver att utbildas på skolan ska utbildas på ett företag tillsammans med en eller flera yrkesmän som handledare. På skolan kommunicerar man med eleverna som arbetsledare för att likna den verklighet de snart kommer att möta:

Jag instruerar om moment och material. Överlåter en arbetsbeskrivning som de arbetar utifrån. Självklart är jag behjälplig. Mer behjälplig när de är nya, mindre och mindre när jag ser att de har förmåga att klara det själva. (Niklas)

Mycket av förberedelsen handlar om hur man bör bete sig, men även om vilket språk som ska användas. Yrkeslärarna arbetar med att förmedla budskapet att eleven bör använda ord som hör branschen till. Yrkeslärarna berättar att de i allt mindre utsträckning än förr tar med gamla benämningar och begrepp i undervisningen. Detta eftersom de vill att de nya orden ska ta sin rätta plats på arbetsplatserna i branschen. Förr användes gamla begrepp mer för att lärarna då resonerade i tankar att de inte ville att eleverna skulle bli alltför förvirrade och obekväma. Idag resonerar lärarna på sådant vis att alla förändringar måste ta vid någon gång.

Alla elever befinner sig på olika nivå, och som tagits upp tidigare av yrkeslärarna tar språkutvecklingen olika lång tid och kräver olika mycket av olika elever. En slags grund kan dock antas att elever i årskurs två och tre har med sig från föregående tid på utbildningen. Med en del elever kan lärarna tala mer avancerat språk med många facktermer. Med andra elever behöver begrepp förklaras innan de används. Det beror inte bara på eleven, utan utvecklingen av yrkesspråket beror mycket på vilken APL-plats eleven placerats på, förklarar yrkeslärarna. De som inte har begreppen med sig eller inte fått lära sig får man förklara begreppen för. Yrkeslärarna berättar att de får prova olika vägar fram för att innehållet ska nå fram. Inom byggnadsbranschen är ett yrkesspråk grundläggande för att överleva yrket, utan språket förstår man inte arbetsbeskrivningar eller ritningar. För elever som utbildar sig till målare, berättar Niklas att man arbetar efter koder ur en manual. Eftersom språket kommer bit för bit är det viktigt, hävdar yrkeslärarna, att som elev vara uppmärksam och visa intresse och vilja att lära sig allt det nya:

Förstår du inte instruktionerna, tecknen, symbolerna... ja, då kommer du bort. Du blir vilsen. (Michael)

Yrkeslärarna påtalar ett dilemma som finns med den konstgjorda undervisningen på skolan, som i mångt och mycket inte motsvarar fullt upp med yrkeslivet i branscherna. Detta dilemma handlar om att språket skiljer sig åt i teori och praktik, men också skiljer det sig mellan skola och arbetsplats. Språket hänger inte med utvecklingen något vidare, berättar yrkeslärarna. Begrepp som tillkommit används inte i branschen och får inte genomslag. Dilemmat blir då, menar yrkeslärarna, vilka begrepp som ska användas på utbildningen som sker på skolan.

4.2.2 Yrkeslärarens erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen

Det är ett speciellt språk och en speciell jargong i branschen, berättar yrkeslärarna från både Bygg- och anläggningsprogrammet samt Fordons- och transportprogrammet. Språket är rakt och enkelt, lätt att trivas med, uttrycker lärarna. Jargongen är ungdomlig och humoristisk. Jargongen kan vara provocerande. Ibland går det över gränsen och man känner att skämten går för långt. Kroppsspråket i form av hållning och ansiktsuttryck är viktigt när man pratar.

Alla är välkomna att prata och delta i samtal om man kan det man arbetar med, berättar yrkeslärarna. Det används många ord och uttryck som tas för givna att man ska kunna i olika sammanhang. Förstår man inte så frågar man, men risken finns att man inte tas på allvar eller rentutav "idiotförklaras" om man ställer frågor om sådana begrepp eller uttryck som tas för givna att man kan. Man blir stämplad om man inte smälter in precis på samma sätt som på andra arbetsplatser, menar yrkeslärarna. Praktiksamordnarna förklarar att man som kvinna måste överbevisa sin förmåga. Det är ännu viktigare att uppvisa handlag och yrkesspråk för att erkännas:

Det är mycket viktigt att man talar *rätt* språk. Annars undrar kollegorna vad man är för filur. (Karin)

Karin informerar inte eleverna om hur det är och låter på arbetsplatserna. Detta i syfte att Karin anser att det vore bra att det kom in lite nytt blod och inget nytt blod i branschen ges utrymme om lärarna informerar och kommer med riktlinjer. Det viktiga är att eleverna lär sig att hitta sitt eget sätt att ta sig fram och kommunicera.

För att fungera med kollegor krävs att man anammar lite av hur de andra pratar med det egna sättet att tala, resonerar yrkeslärarna. Om man pratar med en människa som pratar på ett annorlunda sätt kan man lätt bli mycket fokuserad på hur människan pratar istället för på vad den pratar om. Yrkeslärarnas erfarenhet från branschen är att det har funnits några som inte hakar på samma jargong och pratar på samma sätt som resten av gruppen. De försvinner så

småningom. Jargongen kommer av ren överlevnad. Det är tungt arbete och inte alltid så roliga arbetsvillkor. De som inte passar in, de försvinner så småningom. Det viktigaste är att man fungerar socialt, att man kan hantera människor och samtal, berättar yrkeslärarna.

Eleverna pratar ingenting om hur det låter ute på praktiken, berättar yrkeslärarna. Det handlar för eleverna inte så mycket om hur man pratar till varandra utan mer hur de upplever att handledaren är och agerar. Eleverna ger uttryck för relationens betydelse, en markör för närhet eller distans. Att kommunicera och ha en lärling som går bredvid är en gammal tradition som bygger på kommunikation. Handledare och elev behöver kommunicera för att veta vilken information som gått fram eller inte gått fram, för att minimera risken för missförstånd.

4.3 Elever

Nedan presenteras resultatet från de fyra genomförda intervjuerna med elever från Bygg- och anläggningsprogrammets samt fordons- och transportprogrammet. Samtliga namn är fingerade. Elevgrupp 1 representeras av två elever som utbildar sig till lastbilschaufförer, Stina och Karl, från Fordons- och transportprogrammet. Elevgrupp 2 representeras av Fredrik, som utbildar sig till målare och Lars, som utbildar sig till snickare, båda på Bygg- och anläggningsprogrammet. Elevgrupp 3 representeras av Anders och Olle från Fordons- och transportprogrammet som utbildar sig till lastbilschaufförer och elevgrupp 4 representeras av Kristian, som utbildar sig till snickare på Bygg- och anläggningsprogrammet.

4.3.1 Elevens erfarenhet av elevens förberedelse inför de kommunikativa situationerna i yrket

Alla elever visar medvetenhet kring att de bör anpassa språket ute på arbetsplatsen. Huruvida det är skolans förberedelser eller deras egen förmåga att förstå detta har grupperna delvis olika erfarenhet av. Elevgrupp 2 berättar att deras lärare har talat om att de kommer möta en viss jargong ute på arbetsplatserna som i början kan vara svår att ta till sig, och att deras lärare har varit noga med att tala om hur eleverna bör agera ute på arbetsplatserna:

Som de där, när de sa att vi absolut inte ska ha händerna i fickorna. Det visades sig ju att det gör ju egentligen inte så mycket (Lars, Elevgrupp2).

Stina i Elevgrupp 1 berättar att hon tidigare utbildat sig på en annan gymnasieskola innan hon bytte till den aktuella skolan. Hon förklarar att lärarna på den förra skolan talade mycket om vad man bör tänka på språkligt på arbetsplatsen. Hon nämner bland annat att lärarna var noga

med att poängtera att man ska göra ett gott intryck genom att använda ett vårdat språk, vilket innebär att eleven bör utelämna "fula" ord och vara positiv. Stina förklarar varför hon tror att skolan gör sådana poänger inom ramen för förberedelse:

Det är väl för att skapa förtroende med arbetsplatsen när man gör ett gott intryck (Stina, Elevgrupp1).

Karl i elevgrupp 1 förklarar att lärarna uppmanat eleverna att tänka på att vara trevliga, komma i tid och visa intresse för arbetet. Karl menar också att lärarna påtalat att eleverna kan tala som vanligt, men tänka på att vara trevliga och anstränga sig för att ge ett gott intryck. Han menar att han enbart tänkte på detta i början, och att han nu slappnat av mer och uppmärksammat att han kan vara mer sig själv nu. Framför allt minns han att skolan påpekat att tänka sig för vem man talar med och på vilket sätt, detta för att vara säker på att få behålla sin arbetsplats på den arbetsplatsförlagda utbildningen.

När eleverna berättar om sin syn på bra kommunikation är det tydligt att de är medvetna om att vara eftertänksamma i sin kommunikation på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Enligt Stina i elevgrupp 1 bör man visa intresse för arbetet och kunna samtala om vardagen. I ett samtal bör man kunna anpassa sitt språk beroende på vem man talar med. Då tänker Stina främst på att man bör använda ett mer vårdat språk i mötet med kunder, vilket innebär att man utelämnar svordomar i konversationen. Denna tanke är genomgående hos alla elevgrupper, och alla talar om att ett vårdat språk är en viktig faktor när man talar med kunder, främst med anledning av att det är viktigt att representera företaget på ett värdigt sätt. Elevgrupp 3, Anders och Olle minns särskilt att lärarna påtalat vikten av att representera de företag man har APL på, och det vårdade språket är viktigt tills man känt av hur läget på arbetsplatsen är.

Fredrik från elevgrupp 2 visar medvetenhet om vikten av att visa intresse och att göra ett gott intryck. Han berättar att skolan förberett dem, ibland på ett överdrivet sätt som inte stämmer överens med verkligheten alla gånger. Men han menar också att det är bra att skolan gör det. Vissa elever behöver förmodligen få en tankeställare. Vidare förklarar Fredrik att det att göra ett gott intryck innebär att man särskilt gör detta genom att lyssna och ställa frågor, och att skolan påpekat detta inför elevens möjlighet att skapa ett gott kontaktnät. Elevgrupp 2, Fredrik och Lars, samt Elevgrupp 4, Kristian nämner samtliga att det är viktigt att ha kul på jobbet, och att skolan påpekat att man ska ha en positiv inställning, vara trevlig och visa uppskattning. Kristian beskriver att skolans lärare ofta påpekat att man ska agera genom att hela tiden vara framåt och aktiv, men hans egen erfarenhet visar att arbetsplatsen inte alltid kräver det. Det är svårt att vara aktiv som elev om inte resten av arbetsgruppen är det, enligt

Kristian. Det handlar om att anpassa sig till både de språkliga och arbetsrelaterade tillfällena. Karl i elevgrupp 1 beskriver att tydlighet i konversationen med varandra har påtalats vara viktigt, och att det är viktigt att kunna säga till varandra att man inte förstår, och att personen behöver upprepa och förklara igen. Detta är särskilt viktigt som elev för att lära sig arbetet:

Så att man har en dialog så att man inte missförstår varandra och det blir bara problem (Karl, Elevgrupp 1).

Vad gäller de yrkesrelaterade begreppen har samtliga elever erfarenhet av att skolan ändå talat om olika begrepp som de kan tänkas möta ute på arbetsplatserna. Karl från elevgrupp 1 beskriver ett exempel där han nämner begreppet ”rullvagn”. Han minns att hans lärare på fordons- och transportprogrammet beskrivit begreppet och när han väl ute på arbetsplatsen fick frågan att ta fram ”rullvagnen” så visste han detta genom att han redan lärt sig det på skolan. Samtliga elever menar att begreppen lär man sig bäst ute på arbetsplatsen, eftersom det är svårt att sätta de yrkesrelaterade begreppen i ett sammanhang genom att bara lära sig dessa i skolbänken:

När man först lär sig dessa begrepp förstår man inte syftet med att lära sig detta, men efter att ha haft praktik så förstår man att begreppen är nödvändiga. (Olle, elevgrupp 3).

Stina från elevgrupp 1 menar att yrkesbegreppen lär man sig både på skolan och på den arbetsplatsförlagda utbildningen, och att hon ofta lär sig mer nya ord på arbetsplatsen snarare än på skolan. Kristian från elevgrupp 4 minns endast att skolans lärare talat om yrkesbegrepp, men det mesta lär de sig ändå ute på arbetsplatserna. Skolans lärare har dock, enligt Kristian, tydligt påtalat för eleverna att de kommer möta en hård jargong och mycket skämt. Men att eleverna helt enkelt ska försöka anpassa sig till detta.

4.3.2 Elevers erfarenheter av språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen

Från intervjuerna framkommer det att eleverna delvis har lika upplevelser vad gäller språkbruket på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Dock skiljer sig elevgruppernas erfarenhet åt, särskilt i det avseendet att de utbildar sig inom olika yrkeskategorier som målare, snickare och lastbilschaufförer. Detta innebär givetvis att dessa elever tillgodogör sig olika mycket erfarenhet. Trots detta har många av eleverna likvärdiga idéer och upplevelser kring språket. Elevgrupp 1 är överens vad gäller hur språket tillämpas på arbetsplatsen, och att det särskilt handlar om att anpassa språket efter samtalssituation och samtalspartner. Karl beskriver att han känner sig nöjd med hur språket är på arbetsplatsen och att språket till största del är av avslappnad karaktär. Detta har bland annat lett till att han idag känner sig som en del

i arbetsgruppen. Han har också tillägnat sig ett smeknamn, som han beskriver som en markering av grupptillhörighet. Elevgrupp 3 bekräftar även de hur smeknamn har skapat en känsla av tillhörighet. Anders berättar att det på hans arbetsplats fungerar som en tydlig markering för att man är accepterad som den nya kollegan och å ena sidan hur man som denna person direkt slappnar av i kampen om att vara självklar i arbetsgruppen. Fredrik från elevgrupp 2 menar också att det är mycket upp till eleven själv att ta för sig muntligen särskilt, för att lära sig jobbet och visa framfötterna.

I början frågar man mycket och de kanske upplever mig tjugig. Men de förstår att man bara vill lära sig. (...) Man är som en extra hand, istället för en hand som ligger ner som inte kan hjälpa till (Fredrik, elevgrupp 2)

En avslappnad atmosfär talar samtliga elevgrupper om när de återger hur språket och samtalsklimatet ser ut. Däremot skildrar både Karl från elevgrupp 1 och Olle från elevgrupp 3 att de tänker sig för när de talar när exempelvis samtalet sker med den högst ansvariga chefen på arbetsplatsen.

Den avslappnade atmosfären visar sig vara en stor del i elevernas upplevelser av arbetsplatsernas tillämpning av språket. Samtliga elever, förutom Olle, menar att det inte finns någon direkt hierarki i hur samtalen ter sig och alla får möjlighet att uttrycka sig, ingen utmärker sig som en bestämd ledare för samtalsämnena. Olle har dock upplevelser av en arbetsgrupp som ibland skämtat om och ibland irriterat sig på en kollega som inte visat lyhördhet mot andra och helst bara talat om sig själv. Det har å andra sidan enligt honom inte skapat några direkta problem mer än mindre irritation hos kollegor.

Karl beskriver att hans handledare på den arbetsplatsförlagda utbildningen ska vara hans mentor och lära honom yrket, trots detta ser Karl sin handledare som en kompis. Samtliga elever bekräftar att de har liknande erfarenhet av sina nuvarande handledare och att relationen fungerar på det sätt att de kan bli korrigerade av sina handledare men också ibland påminna sina handledare om felaktigheter utan att handledaren tar illa vid sig av detta. Denna språkliga relation med kollegor och handledare är den mest önskvärda enligt samtliga elevgrupper. Dialogen ska ske genom att samtliga befinner sig på samma hierarkiska nivå i samtalet, trots att deras yrkesbefattningar skiljer sig. Stina i elevgrupp 1 håller med, men poängterar att det ibland ändå finns en viss osäkerhet hos henne som elev, särskilt då samtalen handlar om sådant som hon själv inte är insatt i, men att det med tiden har blivit lättare att hantera och förstå att man inte behöver vara delaktig i alla dialoger. Lars i elevgrupp 2 återger även han liknande upplevelse och menar att det i synnerhet i början var svårt att göra sig hörd eftersom

han har en viss blyghet i sig. Däremot har kollegor och handledare haft förmågan att inom en snar tid få Lars att känna sig bekväm genom att skapa en avslappnad atmosfär.

Den avslappnade atmosfären består enligt eleverna av ett humoristiskt samtalsklimat, vardagliga samtalsämnen, svordomar, och kompisrelationer. Det humoristiska samtalsklimatet kan bestå av skämt om arbetet, skämt på bekostnad av varandra och ibland av grova, ”under bältet”-skämt. Lars beskriver att det i början var svårt att anpassa sig till detta, men att det med tiden också blivit en del av honom själv. Kristian från elevgrupp 4 tar vid och menar att han i början kunde känna sig lite utanför men att han idag känner sig som en självklar del av arbetsgruppen och därmed också i alla samtal och i dialoger. Han beskriver vidare att arbetsplatsens samtalsklimat består av tydlig kommunikation och man i övrigt kan tala om allt, om det så gäller privatliv, allas välmående eller en viss situation på arbetsplatsen. Kristian beskriver att språket inte alltid är särskilt välvårdat i arbetsgruppen men att företaget och de anställda alltid tänker på att vårda språket när samtalet sker tillsammans med kunder. Detta är också något som bekräftas av samtliga elever, även om inte exempelvis Fredrik och Lars från elevgrupp 2 har särskilt många kundkontakter ger de en beskrivning av att de åtminstone vet att detta är en mycket viktig del att ta hänsyn till. Karl träffar ofta kunder, ibland till och med på egen hand när han får förtroende att köra bud med vanlig personbil istället för att åka med handledaren i lastbilen. Karl beskriver att han lärt sig att man alltid ska ha ett gott bemötande, se glad ut oavsett hur dålig dagen varit hittills och vårda språket när man möter kunden. Han menar dock att det finns tillfällen även med specifika kunder, återkommande kunder, som man kan ha en skämtsam, ibland hård jargong mot eftersom de skapat det förhållandet i ett gemensamt samtycke. Enligt Karl ställer detta krav på chauffören att vara anpassningsbar och social, vilket även Stina, Anders och Olle instämmer i.

Även eleverna från Bygg- och anläggningsprogrammet beskriver vikten av att bemöta kunder på ett professionellt sätt. Lars från elevgrupp 2 berättar att man sällan behöver tänka på vad och hur man uttrycker sig på en byggarbetsplats, men att det är en självklarhet, trots att han själv sällan träffar kunder, att tänka sig för hur man talar med och om kunder:

Man säger inte, ska du ha en sån jävla vägg som går där? Då kanske de tar illa upp. (Lars, elevgrupp 2)

Lars menar att det förekommer mycket svordomar, och enligt hans åsikt särskilt på de mindre företagen. Därför menar han att man bör tänka sig för när andra människor kan höra, särskilt i den aspekt att som anställd eller praktikant presenterar man företaget och ska ta ansvar för att företaget behåller eller skapar sig ett gott rykte. Kristian från elevgrupp 4 menar också att det

finns skillnader i vem som är kund och om kunden är på plats hela tiden eller frånvarande under arbetstiden, exempelvis skiljer han på genomfört arbete på ett juristföretag/kontorslandskap eller en privat villa. Fredrik från elevgrupp 2 påpekar också vikten av att tala på ett sätt så att kunden också förstår vad man säger och menar, återigen är anpassningen av språket betydelsefull.

Bland de intervjuade eleverna finner vi en kvinnlig elev, Stina från elevgrupp 1. Det framkommer att Fordons- och transportbranschen till största del består av män. Stina kommer i samtalet själv in på det kvinnliga perspektivet och menar att hon som kvinnlig elev ofta bemöts av förvånade kollegor ute på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Hon förklarar att männen ofta förändrar sitt sätt att tala, genom att hålla tillbaka vad gäller samtalsämne och svordomar, och att det också kan påverka stämningen. Detta är dock endast något som förekommer i början då hon är ny på arbetsplatsen, efter ett tag blir samtalsklimatet betydligt mer avslappnat och vissa av kollegorna har också ändrat uppfattning till att tycka att kvinnor i vissa fall också platsar i yrket. Karl från elevgrupp 1 inflikar att han inte har några direkta upplevelser av att kvinnor bemöts annorlunda och det är inte heller något som talats om på arbetsplatsen. Elevgrupp 2 och elevgrupp 4, tillfrågas om detta eftersom ämnet förs på tal i samtalet med elevgrupp 1, och de upplever att det inom Bygg-och anläggningsbranschen finns en inställning om att kvinnor inte passar för yrket. Kristian menar att det därför kan vara svårt för en kvinna att delta i det muntliga samtalet kollegor emellan. Särskilt då det finns en inställning att kvinnor inte passar i yrket, och att det förekommer mycket samtal som kan uppfattas stötande för kvinnor. Eleverna är dock överens om att det troligen är mycket fördomar mot kvinnor i branschen och Kristian menar att det inte bör förekomma för ”kvinnliga kvinnor” i branschen, men att man har ett ansvar som kollega.

Har man en kvinna i gruppen är det ens ansvar att få in henne i gänget! (Kristian, elevgrupp 4)

4.4 Sammanfattning av studiens resultat

I det ovan presenterade resultat framkommer det en bild av att samtliga respondentgrupper anser att utvecklingen av elevernas yrkesspråk främst sker ute på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Det är vid det praktiska arbetet som eleverna tillgodogör sig och utvecklar yrkesspråket. Yrkesspråket inrymmer i detta fall både yrkesrelaterade begrepp, branschtypiskt språkbruk och anpassning till sociala sammanhang. Yrkeslärarna berättar att de arbetar med yrkesrelaterade begrepp som förberedande inför det arbetsplatsförlagda lärandet, men också under hela utbildningstiden. Tillsammans med praktiksamordnarna är yrkeslärarna överens

om att den viktigaste förberedelse handlar om att göra eleven trygg och lugn inför mötet med arbetsplatsen. Från resultatet framkommer också att praktiksamordnare, yrkeslärare och elever har en överensstämmande bild av hur språket tillämpas på den arbetsplatsförlagda utbildningen. De ger alla en bild av ett språkbruk som inrymmer mycket humor och svordomar, och en samtalsmiljö präglad av privata samtal. Den kan också uppfattas, enligt praktiksamordnare, som omogen och oprofessionell men också som mycket lättsam med ungdomlig karaktär. Samtliga respondenter berättar också att det finns skillnader i hur män respektive kvinnor bemöts inom branschen. Kvinnor möter oftare en försiktigare jargong i början, men har också krav på sig att överbevisa fördomar om kvinnors icke-plats i yrket. Enligt yrkeslärarna är det ännu viktigare för kvinnliga elever att uppvisa handlag och ett utvecklat yrkesspråk. I intervjuerna med yrkeslärarna och praktiksamordnare framträder också en bild av att ett utvecklat yrkesspråk och anpassning till det rådande samtalsklimatet är ett krav för elevernas anställningsbarhet och yrkesutveckling, men också i syftet att utveckla yrkesutövarnas status i branschen.

5. Analys av insamlade data

Analysen som följer har utgångspunkt i ovan presenterade resultat. Analysen sammanför intervjusvar från studiens tre urvalsgrupper och sammanför dessa med tidigare forskning. Analysen utgår från fyra teman som frambringats av resultatredovisningen och tidigare forskning.

5.1 Anpassning

Norrby och Håkansson (2010) talar om tillhörighet och identitet och att den bestäms av hur vi talar. Människans identitet är föränderlig och skapas delvis i sociala sammanhang såsom i samtal med varandra. I intervjuerna med eleverna framkommer att de visar stor medvetenhet i att de anpassar sitt språk och därmed socialiseras in i arbetsgruppen på arbetsplatsen.

Framför allt synliggörs Norrby och Håkanssons (2010) beskrivning av identitetsbegreppen, *identitet* samt *situationsidentitet*, i elevernas berättelser. Samtliga elever talar om anpassning i syfte att finna sin identitet i både yrket och i den samtalsgrupp man ingår i på arbetsplatsen. Situationsidentiteten påvisar eleverna att de innehar både genom sin egen erfarenhet och kunskap och från skolans lärares hänvisningar. De förstår att de själva har förpliktelser men också rättigheter i samtalen på arbetsplatsen i både yrkesrollen och i syfte att utveckla sin yrkesroll. Giles, Coupland och Couplands (1991) teori om ackommodation, att människan

anpassar sitt tal utifrån samtalspartners språk och samtalsstil, påvisas tydligt från elevernas intervjuvar. Framför allt talar eleverna utifrån det som teorin kallar konvergens, att de anpassar sitt språk till att närma sig det språkbruk som förekommer på arbetsplatsen. De är lyhörda, som Lars från elevgrupp 2 påtalar, till och med blyga i början för att sedan slappna av efter att ha tillägnat sig arbetsgruppens samtalsstil på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Eleverna visar stor medvetenhet i hur de bör agera och hur samtalsmiljöerna ser ut på de olika arbetsplatserna. Karl från elevgrupp 1 berättar exempelvis om hur tydligt det är att språket skiftar på arbetsplatsen och andra sociala sammanhang. Detta kan förstås utifrån Einarssons (2009) beskrivning av att människan tillhör en eller flera språkgemenskaper, såsom familjens, vännernas eller arbetsplatsen gemensamma språk.

Elevernas framställning om betydelsen av att anpassa sitt språk och agerande får också medhåll och bekräftelse från praktiksamordnarna och yrkeslärarna. Elevens språkliga anpassning till yrkesrollen och arbetsplatsen innehar en betydelsefull roll för både elevernas framtida anställningsbarhet och deras yrkesutveckling. Praktiksamordnarna och yrkeslärarna menar att den sociala kompetensen, anpassningen till det sociala sammanhanget, spelar roll för att eleven överhuvudtaget ska få möjligheten att behålla sin arbetsplats på sin APL-plats. Med denna utgångspunkt kan konstateras att kommunikation och språklig anpassning värderas högt för elevernas yrkesutveckling. Denna företeelse är inte särskilt anmärkningsvärd, framför allt eftersom Einarssons (2009:265) och Allwoods (1986: 1, 5–7) beskrivningar gör gällande att språket fungerar som ett verktyg i skapandet av gemenskap och individens utveckling i samhället.

Likväl som den språkliga anpassningen påvisas som betydelsefull, påvisas också att ageranden spelar roll för den kommunikativa situationen, vilket särskilt uppmärksammas av både praktiksamordnare och yrkeslärare. Precis som Sundgren (2007: 71–72) beskriver, varierar och skiftar språket mellan olika individer och olika sammanhang, menar praktiksamordnarna och lärarna detsamma. Författaren skriver att den språkliga variationen utgår från förväntningar och normer som ställs i det specifika sammanhanget. I och med detta menar praktiksamordnarna och yrkeslärarna att elevens attityd och inställning spelar roll för hur den kommunikativa processen på arbetsplatsen blir. Eleven har inte utrymme för sena ankomster, att ägna allt för mycket tid till mobilen eller inte ta sig an den språkliga kulturen på arbetsplatsen. Detta leder enligt praktiksamordnarna och yrkeslärarna till att eleven inte samspelar i det kommunikativa och sociala sammanhanget, vilket värderas ha stor betydelse för elevens framtida anställningsmöjligheter.

Eleven som har arbetsplatsförlagt lärande behöver med andra ord inte bara tänka på att kommunicera på ett passande sätt, utan i det sociala sammanhanget krävs också att eleven visar intresse och gör ett gott intryck, enligt samtliga respondenter. Elevernas, praktiksamordnarnas och yrkeslärarnas erfarenheter beskriver eleven som en observatör den första tiden på arbetsplatsen. Att eleven är en observatör av den sociala kulturen krävs för att eleven ska finna sättet att anpassa sitt språkliga och kommunikativa beteende till rådande sammanhang. Detta kan tänkas vara en möjlig strategi för att utveckla den kommunikativa kompetensen, något som Sundgren (2007:71–72) förmedlar, det vill säga, att variera språket efter samtalspartner och lära sig förstå när man bör tala och när man bör vara tyst. Från intervjuerna med praktiksamordnare och yrkeslärare framkommer också att alla elever inte har det särskilt enkelt med utvecklingen av den sociala och kommunikativa kompetensen, vilket enligt Sundgren kan orsaka utanförskap för eleven på den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Härmed påvisas att eleverna, trots sin unga ålder, behöver ta hänsyn till många aspekter i kommunikationen på den arbetsplatsförlagda utbildningen. Utifrån Grice (1975:47) redogörelse av samarbetsprincipen kan också konstateras att eleverna också, förutom att anpassa språk och sociala mönster, behöver behärska de allmänna grunderna som ingår i samarbetsprincipen. Detta eftersom det generellt är något som samtliga samtalsdeltagare förväntas följa i ett samtal.

5.2 Hård jargong och fula ord

Praktiksamordnarna och lärarna konstaterar att hård och rå jargong förekommer inom bygg- och fordonsbranschen och att det också är en aspekt för eleverna att anpassa sig till. De ger också en bild av att vissa elever kan ha svårt att anpassa sig till detta, medan andra faller in naturligt. Från resultatet kan också utläsas att svordomar och slang också är en stor del i de två olika branschernas språkliga kultur. Något som enligt Einarsson (2009:203) inte borde vara särskilt nytt för eleverna, eftersom ungdomars sätt att tala ofta förknippas med just slang, svordomar och småord. Det är givetvis inte generaliserbart på alla ungdomar, men med denna utgångspunkt kan konstateras att den språkliga kulturen trots allt inte torde vara helt främmande för eleverna. Den språkliga kulturen på arbetsplatsen kan också kännas igen i Nordbergs (2007:26–27) beskrivning av ungdomarnas samtalsstil som en engagerad stil, en känslostyrd, dramatisk stil med stora inslag av personliga samtalsämnen och högt taltempo, något som annars inte kopplas särskilt ihop med vuxnas språk. Engagemangsstilen

existerar uppenbarligen i olika former. Eleverna ger just bilden av att det förekommer mycket humor, vardagliga och personliga samtal både mellan dem själv och handledare och i hela arbetsgruppen ute på arbetsplatserna. Det finns med andra ord flera igenkänningsfaktorer för eleverna när de möter den språkliga kulturen ute på arbetsplatserna. Samtidigt förmedlar flera av eleverna att det tar tid att anpassa sig till gruppen och sättet att tala, men att de samtliga funnit sin plats i gruppen med tiden. Kanske inte underligt att de anpassat sig så väl till det språk som talas med tanke på yrkeslärares reflektion över språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen som lätt att trivas i: ungdomligt och enkelt.

Trots att respondenterna återberättar erfarenheter av ett grovt språk med svordomar och hård jargong på arbetsplatserna, framkommer det likväl att man bör vårda språket på arbetsplatsen, särskilt nämns detta hos eleverna. Precis som Einarsson (2009: 43–45) menar är det inte alltid lämpligt att bruka yrkesspråket i privata sammanhang, beskriver eleverna att de själva och yrkesutövarna måste tänka på att i kundrelaterade möten vårda språket betydligt mer än i de vanliga arbetssituationerna. Att vårda språket innebär i sammanhanget att utelämnas svordomar och minska på de yrkesrelaterade begreppen i kundmöten, enligt eleverna på Bygg- och anläggningsprogrammet.

5.3 Yrkesspråk

Från resultatet av denna studie kan utrönas att det inte är enbart den sociala kulturen och jargongen som eleverna ska anpassa sig till, utan de ska också ha med sig yrkesrelaterade begrepp från skolan i syfte att utveckla sitt yrkesspråk ute på arbetsplatsen. Precis som Colnerud och Granström (2002:41–42) beskriver har alla yrkesgrupper med en speciell inriktning ett eget fackspråk, detta gäller då även de två aktuella branscherna i denna studie. I både bygg- och fordonsbranschen är fackspråket viktigt att kunna enligt lärarna och praktiksamordnarna, och dessutom är det av betydelse att eleverna får med sig både de nya och gamla yrkesrelaterade begreppen eftersom de i branschen fortfarande kan mötas av olika begrepp för samma saker. Colnerud och Granström (2002:41–42) och Allwood (1986:1-5) beskriver också att ett utvecklat fackspråk underlättar kommunikationen mellan yrkesutövarna, och detta verkar både praktiksamordnare och yrkeslärare vara välmedvetna om. De ger en bild av att eleverna behöver utveckla fackspråket hela tiden för att förstå samtalen ute på arbetsplatserna, och särskilt för att visa sin egen kunskapsutveckling. Hur eleverna förbereds i yrkesrelaterade begrepp utrönas från lärarnas beskrivning skilja sig något mellan Bygg- och anläggningsprogrammet och Fordons- och transportprogrammet. Trots detta

är de överens om att den delen är viktig för att bli accepterad på arbetsplatsen, men att det också krävs att eleven tar för sig och tar till sig kunskapen ute på arbetsplatsen där fackspråket faktiskt kan realiseras.

Att fackspråket och den språkliga kulturen har en så betydelsefull inverkan på elevernas möjlighet att bli respekterade på arbetsplatsen är inte heller något överraskande. Detta eftersom fackspråket blir som det gemensamma språket för yrkesgruppen och är betydelsefullt enligt Colnerud och Granström (2002:41–42) för personens identitetsskapande och för förståelsen mellan yrkesutövare. Einarsson (2009: 43–45) menar att konvergent ackommodation från yrkeslivet kan orsaka att personen inte visas respekt eller tas på allvar i privata sammanhang. Detta påvisar att yrkesspråket inte alltid är lämpligt att bruka i privata samtal, men det kan också realiseras som en motsats för personerna i yrkeslivet. Skulle eleven *inte* konvergera till branschens yrkesspråk skulle det istället leda till ett utanförskap. Samtliga elever i studien visar på medvetenhet i att de ska lära sig yrkesspråket. Huruvida de lärt sig yrkesrelaterade begrepp på skolan har de svårt att minnas, men är ändå överens om att det är på arbetsplatsen de lär sig på ”riktigt”. Där får de möjlighet att använda begreppen i ett riktigt sammanhang. Elevers yrkesspråkliga utveckling betonas av yrkeslärarna och praktiksamordnarna, särskilt på Bygg- och anläggningsprogrammet, som mycket betydelsefull för elevens anställningsbarhet och yrkesutveckling.

5.4 Kvinnor inom branschen

Trots att studiens undersökningsledare inte haft ansatsen att skapa en studie med särskilt genusperspektiv har det ändå framkommit vissa intressanta resultat kring genus som bör behandlas. Cooper (1989:17) menar att könet definierar vår identitet. Han beskriver också att förväntningar från exempelvis lärare eller föräldrar skiljer sig beroende på kön hos de barn de möter. Från samtliga respondenter framkommer det, att fördomar vad gäller kvinnors roll inom bygg- och fordonsbranschen är vanligt förekommande. Eleverna från Bygg- och anläggningsprogrammet påtalar detta mer än eleverna från Fordons- och transportprogrammet, och menar att det förekommer idéer om att kvinnor inte passar för yrket. Något som egentligen inte är särskilt anmärkningsvärt eftersom, förväntningarna är olika beroende på kön och något som bildar en generell samhällsnorm enligt Cooper (1989:17). Bland praktiksamordnarna och yrkeslärarna ges en beskrivning av att kvinnliga elever har mer att bevisa för att bli accepterade som fullvärdiga yrkesutövare ute på arbetsplatserna. Cooper (1989:17) menar att människans sätt att använda språket skapar och

förstärker könsstereotyper. Något som påvisas i resultatet från denna studie. Ur resultatet kan utrönas att den språkliga kulturen till en början förändras något när en kvinna deltar, något som kan anses ovanligt då förekomsten av kvinnor fortfarande inte ärsärskilt frekvent inom dessa branscher. Praktiksamordnarna på Bygg- och anläggningsprogrammet beskriver det som vanligt förekommande att jargongen och stämningen ute på arbetsplatsen dämpas något när en kvinna deltar, men om kvinnan visar på anpassning kan även hon blir en del av den jargongen. Detta kan tänkas inte vara helt enkelt för den kvinnliga eleven, och Preisler (1993:7-9) jämför och konstaterar just att det finns skillnader mellan pojkar och flickors agerande i sociala sammanhang och i konstellationerna av grupper. Pojkar anses ha en förmåga att socialisera sig i större gruppkonstellationer och i typiska hierarkiska samtalsmiljöer, vilket inte flickor har på samma sätt. Flickor har förmågan att hålla sig till små sociala sammanhang med stor lyhördhet och anpassning till samtalspartnern, enligt författaren. Med utgångspunkt i denna teori, vore det inte helt omöjligt att förstå att den mansdominerande miljön som en kvinnlig elev möter inte är helt enkel då den strider mot kvinnans vanliga samtalsmiljö. Stina från elevgrupp 1 bekräftar också utifrån sina egna upplevelser att samtalsklimatet blir något föränderligt när hon träder in, men att det också snart förändras till att bli som ”vanligt” för arbetsplatsen så snart kollegorna känt in hennes egen inställning, något som hon upplever som en bra utveckling. Det är heller inte helt enkelt att kunna konstatera skillnader eller göra djupgående analyser från teorins utgångspunkt eftersom studien i sig inte gör en ansats att analysera eller studera ett genusperspektiv, särskilt då det kvinnliga deltagandet är för litet.

6. Diskussion, slutsatser, pedagogisk och språklig relevans samt fortsatt forskning

I detta avsnitt diskuteras studiens resultat i förhållande till den metod och material den utgått från. I avsnittet finns även att finna en kort diskussion om studiens relevans för språkforskning samt tankar om eventuell fortsatt forskning.

6.1 Resultatdiskussion och slutsatser

Syftet med studien är attsynliggöra erfarenheter av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen inom två yrkesförberedande program och inriktar sig på att

undersöka elevens förberedelser inför kommunikativa situationer i yrket samt skapa en bild av hur språket tillämpas på den arbetsplatsförlagda utbildningen.

Studien visar att eleverna är medvetna om hur språket spelar roll för deras utveckling på den arbetsplatsförlagda utbildningen, men huruvida alla elever mår bra av att anpassa sitt språk har inte denna studie svar på. Däremot påvisas i resultatet att lärarna gör försök med att förbereda eleverna inför de rådande samtalsmiljöerna som förekommer på arbetsplatserna, trots detta förekommer det enligt lärarna och praktiksamordnarna elever som inte genomför tillräcklig anpassning till det rådande samtalsklimatet och sociala sammanhanget. Med en utgångspunkt i att samtalsmiljön består av hård jargong och råa skämt, kan också tänkas att det inte är särskilt lätt att som ung elev anpassa sig till detta. Lärarnas förberedande av eleverna utgår från att informera om hur jargongen och klimatet på arbetsplatserna är, medan det kan tyckas vara viktigt att forma nya yrkesutövare så att de kan spräcka den rådande hårda jargongen som gärna utesluter icke-anpassningsbara individer. Men hur ska läraren egentligen förhålla sig till detta? Skolan är i stort behov av arbetsplatsförlagda utbildningsplatser och behöver därför forma elever till individer som branschen önskar. Detta leder till att skolan hamnar i ett läge där de å ena sidan ska forma eleverna efter branschens önskemål, å andra sidan utveckla och fostra eleverna till demokratiska medborgare med utgångspunkt i värdegrunden.

Här påvisas att det blir motsättningar mellan den arbetsplatsförlagda utbildningen, skolan och det värdegrundsarbete som alla skolor ska genomföra enligt Gy 11 (2011: 5). Med utgångspunkt i att de demokratiska värderingarna inrymmer bland annat människans lika värde och jämställdhet, och kompletterat med skolverkets dokumentation (2001: 3–5) som påtalar vikten av att föra goda samtal och involvera eleverna i arbetet med att upprätthålla värdegrunden, kan konstateras att skolan behöver förmågan att balansera. Balans mellan att forma individer passande för branschen och samtidigt förmedla och förankra värdegrunden hos eleverna. Att eleverna förstår och tar med sig kunskapen om värdegrundens betydelse är ingen omöjlighet, men att förankra och vidhålla detta ute på arbetsplatsen kan vara nog så svårt i en bransch med ojämlikhet mellan kvinnor och män och hård jargong. Komplexiteten i denna fråga är heller inte ny, och det är något som de yrkesförberedande utbildningarna behöver beakta. Denna företeelse har sedan flera år beskrivits av Höghi (2001: 79–81) som en svår balansgång att behärska för yrkeslärarna och dessa motsättningar skapar därför svårigheter för skolan att förmedla de kunskaper och värderingar som läroplanen ger uttryck

för. Trots att Höghielm (2001) redogjort för denna teori sedan flera år, visar denna studies resultat att dessa motsättningar fortfarande finns kvar för yrkeslärarna att ta ställning till.

Intressant att fundera på är också att examensmålen för både Bygg- och anläggningsprogrammet och Fordons- och transportprogrammet understryker elevens förmåga att kommunicera i kundrelationer, något som vissa elever verkar få ta del av till stor del, medan andra hamnar på arbetsplatser där kundmöten förekommer mer sällan. Fredrik och Lars från elevgrupp 2 som genomför sin arbetsplatsförlagda utbildning inom byggnadsbranschen är exempel på elever som är medvetna om vikten av att hantera relationen med kunder, men som hittills inte fått möjligheten att vara delaktiga i några verkliga kundmöten. Den likvärdiga utbildningen blir därför lidande och något som skolan inte alla gånger kan styra över.

En annan aspekt är Nordbergs (1992:175) diskussion huruvida svenska språket kommer att förändras när ungdomarna träder in i vuxenlivet med sitt särskilda ungdomsspråk eller om ungdomarna istället anpassar sig till rådande vuxen-kultur. Utifrån denna studies resultat kan konstateras att unga personer visar stor medvetenhet i att de bör anpassa sitt språk ute i arbetslivet. Med en sådan utgångspunkt kan också antas att eleverna skulle visa samma medvetenhet oavsett vilket yrkesliv de inträder. Detta leder förmodligen också till att ungdomarna anpassar sitt språk till vuxnas sätt att samtala, snarare än tvärtom. Med den utgångspunkten kan konstateras, med reservation för att konstaterandet görs utifrån denna tämligen lilla studie, att svenska språkets förändring, inte, åtminstone inte enbart, beror på ungdomsspråket.

Slutligen kan konstateras att språket är en avgörande faktor för elevens yrkesutveckling och för deras framtida anställningsbarhet. Det kan också konstateras att samtliga, både skolans personal och yrkesutövarna ute i branschen fungerar som språkutvecklare. Utifrån denna aspekt kan det också konstateras att skolorna behöver finna strategier för deras arbete mot en likvärdig utbildning. Inte bara för elevens individuella utveckling, utan också eftersom yrkesspråket är viktigt för branschens generella status. Ett utvecklat yrkesspråk med facktermer och begrepp som hör till yrkesgruppen stärker gruppens identitet. Därför är det en viktig aspekt att arbeta med yrkesspråkutveckling och förberedelse av eleverna som ska ut i branschen så småningom.

6.2 Metoddiskussion

Studiens metod och material har påverkat de slutsatser som studien framför. Eftersom studien innehar en kvalitativ ansats, förutsätter detta att undersökningsledaren är medveten om sin synliga och osynliga påverkanskraft. Utöver respondenternas bidrag av deras erfarenheter samt den tidigare forskningen fungerar också undersökningsledaren som ett mätinstrument. Det är därmed rimligt att förvänta sig att det är undersökningsledarens roll att presentera, sammanföra och tyda en bild av verkligheten i en studie med kvalitativ ansats. Det är också ofrånkomligt att utifrån studiens metod med semistrukturerade intervjuer helt undgå subjektiva slutsatser. För att motverka denna företeelse har båda undersökningsledarna lyssnat igenom ljudinspelningar från samtliga intervjuer för att tillsammans urskilja relevanta resultat och objektiva slutsatser. Vi som undersökningsledare vill också tro att studiens slutsatser påverkats positivt av att intervjun genomförs med endast en undersökningsledare, på en känd, trygg plats för respondenten, något som också bekräftas som en fördelaktig situation för intervjuklimatet av Denscombe (2009). Det är också av vikt att diskutera huruvida studien påverkats av bortfallet av en respondent. Detta innebar att en gruppintervju istället blev en personlig intervju. Detta kan självfallet påverka studiens resultat då värdefull information kan ha förlorats från den uteblivna respondenten. De respondenter som istället genomförde intervjun ensamma, kan också påverka resultatet i avseende att dessa får större talutrymme än de andra respondenterna som genomförde intervjuerna i grupp. Det skulle också kunna orsaka att respondenten inte känner sig lika trygg vid en personlig intervju som vid en gruppintervju och därmed kan värdefull information gått förlorad. Undersökningsledarna gjorde trots allt bedömningen att genomföra intervjun efter ett godkännande av respondenten själv. Metoden med semistrukturerade intervjuer gav också möjlighet att föra ett mer öppet samtal som förhoppningsvis också leder till ett mer avslappnat och tryggt samtal för respondenten.

6.3 Pedagogisk och språklig relevans samt fortsatt forskning

Studiens fokus på språket i relation till den arbetsplatsförlagda utbildningen motiveras inte enbart av vårt, som undersökningsledare, eget intresse utan också av att det finns ett behov av att synliggöra språkets betydelse för skolorna, yrkeslärarna, praktiksamordnarna och framför allt för bygg- och fordonsbranschen. Dessa erfarenheter och upplevelser som eleverna, yrkeslärarna och praktiksamordnarna förmedlar är värdefulla i utvecklingen av språket inom

byggnads- och fordonsbranschen och framför allt för skolornas fortsatta arbete i uppfyllandet av de yrkesförberedande programmens examensmål. Den språkliga relevansen synliggörs särskilt av att studiens slutsats påvisar att alla fungerar som språkutvecklare i den specifika språkgemenskapen, inte enbart skolans personal utan också handledare och personal ute på arbetsplatserna.

För framtida fortsatt forskning vore det intressant att med utgångspunkt i denna studies slutsatser också studera språket på en större arbetsplats inom exempelvis byggnadsbranschen, genom observationer och intervjuer med yrkesutövarna. Detta skulle ge en bredare helhetsbild av den verklighet som denna studie härmed försöker presentera. Även fokus på genusperspektiv vore en intressant infallsvinkel eftersom tidigare forskning gör gällande att identitetsskapande sker i sociala sammanhang och samtidigt påverkar rådande samtalsklimat. Kön fungerar som en tydlig identitetsmarkör, och det vore intressant att få inblick i hur könet spelar roll i en bransch där det ena könet dominerar.

Referensförteckning

Allwood, J. (Ed.) (1986). *Mänsklig Kommunikation* (s.1–10). I: *GULING 14*, University Of Göteborg, Dept Of Linguistics.

Andersson, L-G. (1985). *Fult språk*. Stockholm: T. Carlsson Bokförlag AB.

Colnerud, G. och Granström, K. (2002) *Respekt för läraryrket. Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: HLS Förlag.

Cooper, R. (1989). *Language planning and social change*. Cambridge University Press. Hämtad: 2015-01-20 http://www.google.se/books?hl=sv&lr=&id=-cOBzspgFNcC&oi=fnd&pg=PR7&dq=language+planning+and+social+change&ots=r4J117MMrY&sig=XNvI9KMRI0eFhfHdnP0dUmiYSqI&redir_esc=y#v=onepage&q=language%20planning%20and%20social%20change&f=false

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskapen*. Lund: Studentlitteratur AB.

Einarsson, J. (2009). *Språksociologi. 2:a upplagan*. Lund: Studentlitteratur AB.

Examensmål för Bygg- och anläggningsprogrammet. Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola (2011).

Examensmål för Fordons- och transportprogrammet. Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola (2011).

Giles, H, Coupland, N., och Coupland, J. (1991) *Accommodation theory: Communication, context, and consequence* (s.1–68). I: Giles, H, Coupland, N och Coupland, J *Contexts on accommodation. Studies in emotion and social interaction*. Cambridge University press.

Grice (1975). Logic and conversation (s. 41–58). I: Syntax and semantics 3: Speech arts, Cole *et al.* Reprinted Elsevier. Hämtad: 2015-01-20 <http://www.ucl.ac.uk/ls/studypacks/Grice-Logic.pdf>

Gunnarsdotter Grönberg, A. (2007). Ungdomsspråk (s.221–251). I: Sundgren, E.(red.) (2007). *Sociolingvistik*. Lund: Liber.

Hill, M. (2001). Om vikten av att få sig ett skratt. Ett elevperspektiv (s.15–32).I: Skolverket. *Villkor och vägar för grundläggande yrkesutbildning. Några forskarperspektiv*. Elanders Gotab, Stockholm.

Höghielm, R. (2001). Den gymnasiala yrkesutbildningen- en verksamhet mellan två kulturer (s.67–84). I: Skolverket. *Villkor och vägar för grundläggande yrkesutbildning. Några forskarperspektiv*. Stockholm: Elanders Gotab.

Nordberg, B. (2007). Vad är sociolingvistik? (s.11–32).I: Sundgren, E. (red.) (2007). *Sociolingvistik*. Lund: Liber.

Nordberg, B. (1992). Onomatopoetiska uttryck och ungdomarnas samtalsstil (s.150–176). I: Strömqvist, S. (red). *Tal och samtal*. Lund: Studentlitteratur.

Norrby, C och Håkansson, G (2010) *Introduktion till sociolingvistik*. Stockholm:Norstedts.

Preisler, B. (1993).*Attitudes, norms and standardization in English: Some aspects of the language in its social context*.Roskilde University Center (Denmark). ROLIG.

Skolverket (2011) *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011, Gy 11*. Edita: Västerås.

Skolverket (2001).*Samtala, gör eleverna delaktiga, tro på mångfalden och bygg broar, var oense, minns, avstå inte makten, håll koll, håll ut*. Dokumentation av Skolverkets nationella konferens om värdegrunden den 25 april 2001, Folkets hus, Stockholm: Samtal om förskolors och skolors demokratiska uppdrag.

Skolverket (2013). Arbetsplatsförlagt lärande och lärlingsutbildning. Hämtad: 2015-01-04. <http://www.skolverket.se/skolformer/gymnasieutbildning/gymnasiesarskola/arbetsplatsforlagt-larande-och-larlingsutbildning-1.195716>

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Sundgren, E. (2007). Språklig variation och förändring (s. 71–108). I: Sundgren, E., red. (2007) *Sociolingvistik*. Lund: Liber.

Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2014-12-26. www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf

Bilaga 1: Missivbrev Bygg- och anläggningsprogrammet

Information om studie gällande språkkulturen på den arbetsplatsförlagda utbildningen

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi är två lärarstuderande på Mälardalens Högskola i Eskilstuna, Linda och Natalie. Vi skriver till dig eftersom vi gärna vill träffa dig för en intervju för vårt examensarbete i svenska.

Studiens syfte är att undersöka erfarenhet och upplevelser av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen på två av gymnasieskolans yrkesförberedande program – bygg och anläggning (måleri, snickeri, murning) och fordon (transport). Detta är relevant och intressant att studera eftersom en godkänd yrkesexamen förutsätter att eleven äger förmåga att kommunicera på ett sätt som yrkeslivet kräver.

Studien kommer att genomföras genom åtta intervjuer samt en enkätstudie i fyra gymnasieklasser. Du tillfrågas att medverka i denna studie eftersom:

- a) du arbetar som praktksamordnare på Bygg- och anläggningsprogrammet och innehar därför värdefull information om samarbetet mellan skolan som utbildningsplats samt de arbetsplatser där utbildning sker.
- b) du arbetar som yrkeslärare på Bygg- och anläggningsprogrammet och innehar därför värdefulla erfarenheter om förberedelsen av elever inför deras framtida yrkesliv.

- c) du utbildar dig inom Bygg- och anläggningsprogrammet på gymnasieskolan och innehar därför värdefull information om språkkulturen i din utbildning.

Intervjun beräknas ta **ca60minuter** och kommer ske på din arbetsplats/ skola tillsammans med en arbetskollega/ klasskamrat till dig. Intervjun kommer att ljudinspelas.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du har rätten att när som helst du avbryta ditt deltagande utan närmare motivering och utan några negativa konsekvenser för dig. Ditt informationsbidrag kommer inte att användas i studien utan ditt samtycke till medverkan. Den information du vid intervjun delger oss nyttjas endast i forskningssyfte. All information behandlas varsamt och noga för att din identitet och person inte skall utlämnas eller kunna igenkännas av utomstående. Detta innebär att ditt namn och din skola/ arbetsplats inte kommer att nämnas vid namn. Du kommer att erbjudas möjlighet att läsa igenom och göra eventuella förändringar i ditt bidrag till studien innan den publiceras. Ljudinspelningar och enkäter kommer att makuleras snarast efter att studien publicerats. Studien kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens Högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva.

Jag har tagit del av informationen gällande min medverkan i studien.

.....

Nedan hittar du kontaktuppgifter till oss samt vår handledare Gustav Bockgård.

Linda Asplund Bergström

0737- 52 10 70

lad09001@student.mdh.se

Natalie El-Hage

0707- 39 76 97

nee09001@student.mdh.se

Gustav Bockgård

021- 15 17 02

Eskilstuna 2014-11-xx

Bilaga 2: Missivbrev Fordons- och transportprogrammet

Information om studie gällande språkkulturen på den arbetsplatsförlagda utbildningen

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Vi är två lärarstuderande på Mälardalens Högskola i Eskilstuna, Linda och Natalie. Vi skriver till dig eftersom vi gärna vill träffa dig för en intervju för vårt examensarbete i svenska.

Studiens syfte är att undersöka erfarenhet och upplevelser av det språk som talas på den arbetsplatsförlagda utbildningen på två av gymnasieskolans yrkesförberedande program – bygg och anläggning (måleri, snickeri, murning) och fordon (transport). Detta är relevant och intressant att studera eftersom en godkänd yrkesexamen förutsätter att eleven äger förmåga att kommunicera på ett sätt som yrkeslivet kräver.

Studien kommer att genomföras genom åtta intervjuer samt en enkätstudie i fyra gymnasieklasser. Du tillfrågas att medverka i denna studie eftersom:

- a) du arbetar som praktksamordnare på Fordons- och transportprogrammet och innehar därför värdefull information om samarbetet mellan skolan som utbildningsplats samt de arbetsplatser där utbildning sker.
- b) du arbetar som yrkeslärare på Fordons- och transportprogrammet och innehar därför värdefulla erfarenheter om förberedelsen av elever inför deras framtida yrkesliv.
- c) du utbildar dig inom Fordons- och transportprogrammet på gymnasieskolan och innehar därför värdefull information om språkkulturen i din utbildning.

Intervjun beräknas ta ca **60minuter** och kommer ske på din arbetsplats/ skola tillsammans med en arbetskollega/ klasskamrat till dig. Intervjun kommer att ljudinspelas.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du har rätten att när som helst du avbryta ditt deltagande utan närmare motivering och utan några negativa konsekvenser för dig. Ditt informationsbidrag kommer inte att användas i studien utan ditt samtycke till medverkan. Den information du vid intervjun delger oss nyttjas endast i forskningssyfte. All information behandlas varsamt och noga för att din identitet och person inte skall utlämnas eller kunna igenkännas av utomstående. Detta innebär att ditt namn och din skola/ arbetsplats inte kommer att nämnas vid namn. Du kommer att erbjudas möjlighet att läsa igenom och göra eventuella förändringar i ditt bidrag till studien innan den publiceras. Ljudinspelningar och enkäter kommer att makuleras snarast efter att studien publicerats. Studien kommer att presenteras i form av en uppsats vid Mälardalens Högskola som i sin slutversion läggs ut på databasen Diva.

Jag har tagit del av informationen gällande min medverkan i studien.

.....

Nedan hittar du kontaktuppgifter till oss samt vår handledare Gustav Bockgård.

Linda Asplund Bergström

0737- 52 10 70

lad09001@student.mdh.se

Natalie El-Hage

0707- 39 76 97

nec09001@student.mdh.se

Gustav Bockgård

021- 15 17 02

Gustav.bockgard@mdh.se

Bilaga 3: Intervjuguide praktiksamordnare

Praktiksamordnarens erfarenhet och upplevelser av språkkulturen i den arbetsplatsförlagda utbildningen.

- Om dig
 - Beskriv din yrkesroll och förhållandet mellan den, skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Vilken erfarenhet har du från branschen?

- På den arbetsplatsförlagda utbildningen
 - Upplever du att eleverna får chansen att praktisera yrkesspråket från skolan på den arbetsplatsförlagda utbildningen? Om ja, förklara gärna mer.
 - Vilken erfarenhet har du av hur eleverna i fråga upplever språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Hur upplever du språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Vad för språk tror/vet du förekommer på arbetsplatsen? Var gärna konkret. (Fundera på tonfall, jargong, ordval, smeknamn, närhet eller distans i samtalet, ledare i samtalet, könsskillnader etc.)
 - Hur deltar du i dialogen med handledare och anställda på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Vad framkommer vid samtal med handledare på den arbetsplatsförlagda utbildningen om elevens förmåga att kommunicera med kollegor och kunder? (Exempelvis yrkesbegrepp och bemötande)

Bilaga 4: Intervjuguide yrkeslärare

Yrkeslärarens erfarenhet och upplevelser av språkkulturen i den arbetsplatsförlagda utbildningen.

- Om dig
 - Hur lång tid har du arbetat som yrkeslärare?
 - Beskriv din yrkesroll- vad förväntas av dig som yrkeslärare?
 - Hur ser din egen erfarenhet ut från den bransch du undervisar inom?

- Ditt arbete på skolan
 - Hur förbereder du eleverna inför den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Samtalar du med eleverna om yrkesspråk, dvs. om det är något särskilt de behöver tänka på i kommunikationen i sitt framtida yrke? Exempelvis särskilda yrkesbegrepp och bemötande.

- På den arbetsplatsförlagda utbildningen
 - Upplever du att eleverna får chansen att praktisera yrkesspråket från skolan på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Har du någon erfarenhet av hur eleverna i fråga upplever språket på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Vad har du för bild av språkkulturen på den arbetsplatsförlagda utbildningen?
 - Vad för språk tror/vet du förekommer på den arbetsplatsförlagda utbildningen? Var gärna konkret. (Fundera på tonfall, jargong, ordval, smeknamn, närhet eller distans i samtalet, ledare i samtalet, könsskillnader etc.)
 - Upplever du att språket och sättet att kommunicera på den arbetsplatsförlagda utbildningen fungerar tillfredställande i förhållande till examensmålen i utbildningen?

Bilaga 5: Intervjuguide elev

Elevers erfarenhet och upplevelser av språkkulturen i den arbetsplatsförlagda utbildningen.

- Om dig
 - Vilket program och inriktning studerar du på?
 - Hur länge har du haft arbetsplatsförlagd utbildning (praktik/APL)?
 - Beskriv en vanlig arbetsdag på den arbetsplatsförlagda utbildningen.
- Dina tankar om språk och kommunikation
 - Vad är ett gott språkbruk för dig?
 - Hur går ett bra samtal till enligt dig?
- På skolan
 - Har er lärare samtalat med er om yrkesspråk, dvs. om det är något särskilt ni behöver tänka på när ni ska kommunicera i ert framtida yrke? Exempelvis särskilda yrkesbegrepp och bemötande.
 - Hur har skolan förberett dig inför APL, branschen, yrkeslivet och det språk ni möter där? Vad minns du av detta från exempelvis åk 1 av utbildningen?
 - Får du möjligheten att använda de yrkesrelaterade begrepp du lär dig i skolan under din APL? Hur och när?
- På den arbetsplatsförlagda utbildningen
 - Hur tycker du att språket på arbetsplatsen ska vara?
 - Hur tycker du att språket på arbetsplatsen är?
 - Hur låter det när dina kollegor eller din handledare pratar med dig, med varandra, och kunder?

- Hur låter språket konkret? Beskriv hur det låter. (Fundera på tonfall, jargong, ordval, smeknamn, närhet eller distans i samtalet, ledare i samtalet, könsskillnader.)
- Hur är du delaktig i dialogen på arbetsplatsen? Vilka pratar du med? (handledare, kollegor, kunder etc?) Dela gärna med dig av specifika kommunikationssituationer.
- Har du någon gång upplevt svårigheter i att kommunicera med andra på arbetsplatsen? Om ja, utveckla.
- Hur tror du att andra utomstående personer och yrkeslärare skulle uppleva språket på arbetsplatsen?
- Hur trivs du med språket på arbetsplatsen?